MATEMATİK BELASI

Georg Wilhelm **Friedrich Hegel**, *Phenomenology of Spirit* ismiyle İngilizceye tercüme edilen eserin önsözünde, **matematiksel düşünme ile felsefî idrâki karşılaştırmak suretiyle matematiğin nitelikli bir düşünme aracı olamayacağını savunur**.

Hegel felsefenin varlığı, varlığın özünü ve bu iki temel unsur arasındaki birliği, matematiksel düşünmenin ise varlığın prensiplerini düşünmenin konusu yaptığını söyler. Ona göre, felsefî düşüncede, dıştan içe, varlıktan zihnî düşünceye ulaşılırken, matematiksel düşünmede soyut zihnî prensipler dışarıdan varlığa yüklenmektedir. Hegel'in tesbit ettiği gibi, matematiğin ortaya koyduğu ispat, teorem, önermeler doğru olmasına rağmen muhtevasızdır; yani gerçekliği ve varlığı olmayan doğrulardır. Matematiksel objelerde parça bütün hakkında hiçbir fikir vermez. Meselâ, üçgenin herhangi bir unsuru üçgen hakkında hiçbir tasavvur ve tahayyül oluşturmaz. Hâlbuki felsefî düşünce varlığın en küçük unsurundan hareket ederek bir bütün olarak Varlığı keşfetmek mümkündür.

Matematiğin gayesi özü ve esası olmayan büyüklükler, konusu ise içi boş mekân ve sayılardır. Bundan dolayı matematiksel düşünme yüzeyseldir ve gerçeğe nüfuz edemez. Hâlbuki felsefe bilfiil var olanı *(actual)* konu edindiği için, nihaî planda hakikate ulaşmayı hedefler. Matematiksel düşünmenin en olumsuz özelliği, soyut şekiller, ilişkiler ve eşitlikleri ele alırken düşüncenin en önemli konusu olan varlığı ve hayatı dışarıda bırakmasıdır. Felsefî düşünce diğer taraftan, bilfiil var olan, canlı ve özü olan şeyleri konu edindiği için pozitif bir süreç olarak yaratıcıdır ve kendini aşar. Bu sebeple de hakikati kendi içinde barındırır.

M.E.B. nitelikli insan yetiştiremiyor; çünkü...

Hegel'in kısaca özetlemeye çalıştığımız matematikle ilgili bu fikirleri, aslında Türk millî eğitiminin nitelikli ve düşünen insan yetiştirmekteki başarısızlığını veya boş insan yetiştirmedeki başarısının nedenlerini de açıklar gibidir. **Hegel** özetle, **insanlara matematik öğretmekle bir şey öğretmiş olmazsınız, diyor.**

İnsana, hayata ve hakikate dair hiçbir şey söylemeyen matematik, ferdî gerçekliği olmayan boş şeylerle meşgul etmekte ve nitelikli düşünmeyi öğretememektedir. EĞER HAKİKAT BU İSE, O HALDE NEDEN İLK VE LİSE ÖĞRETİMİNDE GENÇLERE YOĞUN MATEMATİK EĞİTİMİ VERİLMEKTEDİR?

İşte düşünülmesi gereken soru budur.

Bu soruya ilk akla gelen cevap, matematik önemlidir zira,

a) Muasır medeniyet seviyesine ulaşmak için, bilim, teknoloji ve dolayısıyla da ekonomide başarılı olmak zorundayız. Modern dünyadaki karmaşık ekonomik ilişkiler ve teknoloji yüksek matematik bilgisine dayanmaktadır ve dolayısıyla gençlerimize matematik öğretmek zarurîdir.

Bu cevap doğru ve fakat kısmen. **Bizce matematik öğretmek gerekli ve fakat herkese değil.** Teknoloji ve ekonomide kullanılan yüksek matematik bu alanları tercih edenlere özel olarak verilebilir.

b) Matematik, doğru düşünmenin ilkelerini verir ve insanı hurafe ve dinsel dogmatik inanca karşı korur.

Bizce bu da doğru değil. Aksine, matematiksel doğrular değişmeyen katı dogmalar olduğu ve insanı gerçek hayattan ve varlıktan kopardığı için tam aksine katı bir dogmatizmin kaynağı da olabilir.

Yoğun matematik eğitimine rağmen...

Özelde matematik genelde modern eğitimi tenkit etmek için yeterli nedenlerimiz vardır. Bunların en başında da tarihte önemli başarılara imza atmış bu milletin içinde bulunduğu İktisadî ve siyasî durum gelmektedir. Eğer matematik eğitimi ile teknoloji ve ekonomi alanındaki başarı arasında doğrudan bir ilişki olsaydı şu anda içinde bulunduğumuz kötü durumda olmazdık. **Başarısızlığımızın faturasını bütünüyle uygulanan eğitime ve matematiğe çıkarmak elbette haksızlık olur.** Fakat ben bunda ilk ve lise eğitimindeki matematiğin önemli rolü olduğuna inanıyorum. Zira:

1- Matematik, muhtevası olmayan gerçekleri konu edindiği için öğrencileri eğitmiş gözükerek eğitmemektedir.

2- Zeki gençleri zihnî prensiplerin sonsuz ilişkiler ağında eriterek, her zaman cazibe merkezi olmuş din ve tarih gibi insanlığın aslî konularından mümkün olduğu kadar uzak tutmaktadır. Eğer bu millete ait büyük zekâlar din ve tarihle yeniden buluşsalar, kimsenin bigâne kalamayacağı yepyeni bir düşünce ve fikir ortaya atabilme imkânını yakalayabilecekler.

3- Toplumsal gerçekliği olan fikirlerle mücadele etmenin ordularla savaşmaktan daha zor olduğunu komünizm tehdidiyle tecrübe eden Batı, üçüncü dünya ülkelerindeki modern eğitim sistemini kendine alternatif üretemeyecek tarzda dizayn ettirmiştir. **MATEMATİK NİTELİKLİ DÜŞÜNCEYE ULAŞMAYA ENGEL TEŞKİL ETTİĞİ İÇİN ALTERNATİF FİKİRLERİN DOĞMAMASINDA DA ÖNEMLİ ROL OYNAMAKTADIR.**

4- Matematik eğitimi evrensellik fikri verdiği için yerel kültürel değerleri ikinci plana itmekte ve insanların kendi millî ve dinî kimliklerine dayanarak üstünlük iddialarına imkân vermemektedir. Kendine güvenmeyen insan modern dünyanın aradığı insan tipidir.

ŞİMDİ BÜTÜN BU NEDENLERİ DÜŞÜNDÜĞÜMDE TÜRK MİLLÎ EĞİTİMİNDE MATEMATİĞİN NEDEN EN ÖNEMLİ, TARİH, TÜRKÇE VE DİN BİLGİSİNİN İSE NEDEN EN ÖNEMSİZ DERSLER OLARAK ALGILANDIĞINI ÇOK DAHA İYİ ANLIYORUZ.

Kaynakça

ASLAN Adnan [Kitap]. - Küreselleşmenin Neresindeyiz, İstanbul- 2012. s.79-81

<u>YORUM</u>

Eğitim sistemimizin parazitleri olan dershanelere dikkatinizi çekmek istiyorum. Verdikleri hizmetler ile sadece bilgi hamalı işe yaramayan bir talebe yığınlarını memleketin başına bela etmektedirler. Eğer bu şekilde giderse, on yıl sonra psiko-nevrotik gençlerimize hazırlıklı olmamız gerekmektedir.

Eyvah!

Eyvah demeye gerek yoktur. Kaliteli insanlar sadece sayısal uzmanı olan kişilerden oluşur zihniyetini yıkmamız gerekir. Bu devletin ve milletin düşünen insanlara ihtiyacı vardır. Soruyorum, günümüzde her kesimin tanıdığı kaç tane hikâyecimiz vardır. (hzl)

MODERNİTENİN AHLÂKÎ SERENCAMI (Akıbeti)

Düşünen **"ben"**i hakikatin ölçüsü yapan **"aydınlanmış"** insan son iki yüzyılda ürettiği her şeye, her kavrama, her fikre, her müesseseye, her türlü sanata ve her türlü bilgiye hırs, kin ve hükmetme gibi zaaflarını yükledi. Bu durumun tabii neticesi olarak, modern insan bir tarafta, belki de tarihte ilk defa, bütün bir insanlığı yok edecek silahları geliştirerek yeryüzünü sadece kendi devrindeki insanların değil, aynı zamanda gelecek nesillerin yaşamını olumsuz etkileyecek şekilde tahrip ederken; diğer taraftan **İslâm, Hıristiyanlık ve Yahudilik** gibi büyük geleneklerin doğrularını anlamsızlaştırarak, inançlarını hurafe, kutsal kanunlarını demode ve kutsal kitaplarını esâtîrü'l-evvelîn, kadim toplumların hikâyeleri haline getirdi. Peki bütün bunlar nasıl oldu?

İnsanoğlu cennetten kovulduktan sonra yeryüzündeki hayatını İlâhî prensiplere uyarak devam ettiriyordu. İlâhî prensiplere uymayıp Allah Teâlâ'ya asi olan fert ve cemiyetlerin nasıl İlâhî ikaz ve cezaya maruz kaldığını Kur'ân-ı Kerîm'deki birçok kıssa bize anlatmaktır. Allah Teâlâ'nın kullarına merhametinin bir neticesi olarak her kavme elçileri vasıtasıyla bilgi göndermiş, doğrunun ve yanlışın ne olduğunu insana izah etmiştir. İnsanlık semadan aldığı ışıkla, vahiyle aydınlanmış, cehaletten kurtulmuş İslâm'ın tebliğiyle birlikte ilmin, ahlâkın ve merhametin hüküm-ferma olduğu yeni medeniyet tesis etmiştir. Artık insanlık tarihi büyük bir tahavvül geçirmiş, İslâm ümmeti ve İslâm medeniyeti sadece Müslümanların değil, aynı zamanda insanlığın kaderini belirlemede merkezi bir rol üslenmiştir. Fakat ne zaman **Müslümanlar Kur'ân'ın diriltici soluğunu İslâm toplumunda ilim, felsefe, müessese ve sanata dönüştüremeyip, eskiyi taklitle yetinince toplumsal alanda ahlâkî bakımdan çürüme ve medeniyet bakımdan gerileme başlamıştır.** Bir taraftan büyük bir medeniyetin mümessili olduğu bilinci ve diğer taraftan hak dine inanmış olma şuuru Müslümanların medeniyet plânında yenilgiyi kabul etmeyi zorlaştırmış; Müslümanlar muhteşem mazinin hülyalarıyla meşgulken, Batı bilimsel ve teknolojide büyük ilerlemeler kaydetmiştir. Bilim ve teknolojideki büyük ilerlemeye rağmen ahlâkî ve İnsanî planda aynı tekâmül gerçekleşmemiş ve Batı'nın manevî ve ahlâkî donanımı bu maddî ilerlemeyi taşıyamaz hâle gelmiştir.

Batı'da düşünsel plânında zihniyet devrimi Descartes'la başladı. Kendisi oldukça dindar olan Descartes, ***"cogito ergo sum"*** **(düşünüyorum o halde varım)** önermesiyle ifade ettiği fikrin Batı düşüncesinde dinin kültürel alanda hâkimiyetine son vereceğini elbette tahmin edemezdi. **"Düşünüyorum o halde varım."** tezi ferdî düşünceyi varlıkla ilişkinin merkezine koymaktadır. Eğer bu önerme kabul edilirse, var olmak idrâk edilmiş olmak anlamına gelmekte, varlıkla idrâk özdeşleşmektedir.

Descartes'ın bu tezinin dinî düşünceye iki önemli etkisi oldu. <u>Bir taraftan insanı, daha doğrusu düşünen beni doğrunun ve gerçekliğin ölçüsü yaptı; diğer taraftan, bütün kadim dinî geleneklerde ortak olan, hakikatin insana bildirilmesi olarak ifade edilen **"vahiy"** fikrini, anlamsız hale getirdi.</u> Bunun neticesinde, Descartes'ten sonra gelişen Batı düşüncesinde düşünen egonun fizikî, metafizik ve ahlâkî her türlü hakikati keşfedebileceği ve hatta icat edebileceğine inanıldı ve rasyonel tahkik ve eleştiri, deney ve gözlem hakikatin en belirleyici ölçütü olarak görüldü.

Descartes'ın temelini attığı bu düşünceyi Kant daha da geliştirerek, özellikle ***Saf Aklın Tenkidi*** isimli eserinde

bilgiyi sadece tecrübe alanına münhasır kılmakla kalmayıp, aynı zamanda klasik anlamda meta- fiziksel bilginin doğru ve yanlışlığının kanıtlanamaz olduğunu ortaya koydu. Eğer insan gerçekten sadece tecrübe edebildiği şeylerin bilgisine vakıf olabilirse, o zaman daha ziyade gaybın, yani tecrübe edilemeyenin bilgisine dayanan dinî bilginin imkânından bahsetmek mümkün olamazdı. Böylelikle din bütünüyle bilgi alanını dışına itilerek, sadece özel ve ferdî inanç haline getirildi. Bu aslında dinin toplumsal, siyasî, kültürel ve sanatsal alandan çekilmesi anlamına gelmekteydi ve böyle de oldu. Batı'da Aydınlanma ile birlikte din bütün bu alanları rasyonel düşünceye bırakarak daha çok kişisel inanç alanına münhasır kılındı. Kant, Descartes'ın **"düşünen ben"**ini evrenselleştirmiş ve sadece Batı insanı için değil, aynı zamanda bütün bir insanlık için neyin doğru neyin yanlış, neyin iyi neyin kötü olduğunu tayin etmeye kalkışmıştı. Kant'tan sonra Batılı konuşurken sadece kendi adına değil, bütün bir insanlık adına konuşuyor, bütün bir insanlık adına hüküm veriyor ve bütün bir insanlığa yol gösteriyordu.

Hegel ise Kant'tın düşüncesinde "insanlık" haline gelen Descartes'ın düşünen egosunu mutlaklaştırdı ve adeta Tanrı haline getirdi. Bu durumda düşünen ben kâinatın ruhu haline geliyor, şuur hali insana münhasır kalmayıp bütün bir varlığın ve oluşun içine hulul etmiş oluyordu. Hıristiyanlık'taki Tanrı'nın insanlaşması kavramını Hegel tersine çevirdi ve insanın şuur halini bütün bir varoluşa, tarihe, sanata ve dine yükleyerek insanı tanrılaştırdı. Hegel'ın düşüncesine kadar hâlâ kültürün önemli bir unsuru olmaya devam eden din artık tamamen insana ve bilgiye kılavuzluk iddiasını terk ediyor ve onun yerini dinleşen kültür alıyordu. Artık Batılı **"aydınlanmış"** insan sadece insanlık adına konuşmuyor, aynı zamanda Tanrı adına konuşuyordu. Onun bulduğu gerçekler, ulaştığı fikirler, ortaya koyduğu müesseseler her zaman ve her mekânda mutlaktı ve geçerliydi. Hegel'e göre, gerçek olanın rasyonel ve rasyonel olanında gerçek olması bu anlama geliyordu. Bu tezden mülhem ve her biri kendince rasyonelliğin birer ifadesi olan kapitalizm, komünizm, nasyonalizm, liberalizm, idealizm, pragmatizm, konsumerizm v.s. gibi onlarca ideoloji yeşerdi. Bu zihnî transformasyonu geçiren Batı medeniyetinin aslı Descartes'in **"egoizmi"**ne dayanır. Modernite felsefesi, yetiştirdiği insan ve geliştirdiği müesseseleriyle ele alındığında, onun aslında kendini Tanrı yerine ikame eden insanın şişirilmiş benliğinin somutlaştırılmış hali olduğu anlaşılır. Bu haliyle de modern Batı medeniyeti sanatı, ürettiği bilgi ve kavramları ve ikame ettiği müesseselerle tasavvuf dilindeki nefs-i emmârenin hallerine tekabül eder. Bu bakımdan biz moderniteyi bir **"öteki"** olarak değil de bir imtihan aracı, aşılması gereken bir safha olarak görmeliyiz; onunla mücadele mutasavvıfın nefs-i emmâre ile mücadelesi gibi olmalıdır.

Kendini Tanrı yerine ikame eden, âlimi ve *kadiri küllü şey'* (herşeye gücü yeten) olduğunu vehmeden modern insanın en başat (hakim) özelliği gururdur. İnanç alanında gurur, Allah'tan gelen İlâhî prensiplere teslim olma yerine Allah'ı isyan ve inkâra sebep olmuş, bunun neticesinde Hıristiyanlık ve İslâm gibi geleneksel dinlerin sunduklarını modern insan daima küçümsenmiştir. Modern insanın gurur ve kibri, din dışı alanda agnostisizm ve ateizm olarak somutlaşırken, dinî alanda insana Tanrı adına hareket etme yetkisi vermiş ve bunun neticesinde modern insan bir taraftan Hıristiyanlık, Yahudilik ve İslâm gibi kadim geleneklerde reform yapmaya yeltenirken; diğer taraftan **Krişnacılık, Moonculuk, Bahaizm, Satanizm** v.s. gibi yüzlerce din icat etmiştir. Kâinatın yegâne hakimi hissiyâtından neş'et eden bu gurur, ferdî ve psikolojik plânda dokunulamaz ve her bakından hür bir bireyin oluşmasına sebep olmuş ve bu birey kendini dinî, felsefî, sanatsal ve hatta cinsel tercihinde hür görerek inandığı ve arzu ettiği her şeyi yapmaya kalkışmış ve böylece kendini ve dolayısıyla toplumu tüketmiştir. Gurur, düşünsel ve felsefî planda ideolojiler olarak tezâhür etmiş, toplumların geleneksel olarak sahip olduğu değer ve din bu ideolojilerin mutlak söylemlerine kurban edilmiştir. Bu mutlak söylemin gururuyla hareket eden Batı önce fizikî olarak yerkürenin kahır ekseriyetini sömürge haline getirmiş ve sonrada ürettiği kavram ve müesseseleri bütün dünyaya yayarak kültürel anlamda bütün dünyayı işgal etmiştir. Kendi dışında kültür ve dinî gelenekten herhangi bir yardım almadan toplumsal alanda varlık bulan modern müesseseler gururun cemiyetteki somut tezâhürleridir.

Modern insanın bir başka hasleti ve modernitenin de en önemli varoluş ve gelişme dinamiklerinden biri de hırstır. Modern Batı medeniyetinin en önemli dinamiklerinden birinin hırs olduğunu Avrupa ve Amerika'daki müzeleri gezerken daha iyi anlaşılır. Her iyi ve değerlinin sadece kendisinde bulunmasını isteyen Batılı'nın birçok kadim medeniyet değerlerini dünyanın farklı coğrafyalarından toplayarak kendi müzelerinde teşhir etmesi onun bencilliği ve hırsının neticesidir. Bugün Batı'da toplumsal yapılanmanın dinamiğini oluşturan kapitalizm hırsın müesseseleşmiş halidir. Hırsla hareket eden Batı medeniyeti bir taraftan, yer yüzündeki doğal kaynakları tüketerek çevre problemine sebep olurken, diğer taraftan küresel dev şirketler yoluyla siyasî iradeyi de etkileyerek hâkim gayr-i adil kapitalist düzenin devamını sağlamakta, zenginin daha zengin ve fakirin de daha fakir hale gelmesine kaynaklık etmektedir.

Hırs, modern insanın kişisel ve gündelik hayatını yönlendirme de en önemli sâiktir. Daha lüks araba, daha

geniş ev ve daha çok maddi kazanç peşinde koşan modern insan kendini ve insanlığını unutmakta, türlü psikolojik buhranlara maruz kalır hale gelmektedir. Herkesi tek tip vatandaş olarak yetiştirmek isteyen modern eğitim, türlü yollarla herkesi takip ve kontrol ederek gücü kimseyle paylaşmak istemeyen modern devlet yapılanması, hırs ve kıskançlığın kurumsal tezahürleridir. Diğer tarafta Batılı devletlerin, uluslararası ilişkiler ve siyasette, hakim siyasî ve ekonomik düzenin devamı için insanlığa neye mal olacağını düşünmeden savaşları dahi göze alabilmesi ve bunun için savaşması hırsın bir başka tezahürüdür.

Moderniteyi ve modern insanı sevk ve idare eden önemli hasletlerden biri de şehvettir. İnsanı ve özellikle kadını daha mutlu edeceği düşünülen cinsel serbestlik, aksine insanların ve özellikle de kadınların daha mutsuz olmasını sağlamıştır. **Şehvet ve cinselliğin başta sinema olmak üzere, resim, müzik ve bütün görsel sanatta hâkim unsur olması, özellikle gençlerin yaratıcı enerjilerinin bu alanlara teksif etmelerine ve boş yere kullanmalarına sebep olmuştur.** Bütün geleneksel din ve medeniyetlerde kontrol edilmesi gereken bir güç olarak algılanan şehvet, modern Batı medeniyetinde yaratıcılığın kaynağı olarak görülmekte ve ahlâkla cinsel davranışların hiçbir ilgisi olmadığı iddia edilmektedir. Özellikle modern sanatsal üretimin mihverini oluşturan cinsellik ve şehvet modern insanın sanatta daha ulvî boyutları yakalamasına engel olmaktadır.

Nefs-i emmârenin sıfatlarından olan gurur, hırs ve şehvetin modern Batı medeniyetinde nasıl insânî hal ve durum, ideal kavram ve müessese haline geldiğini kısaca ifade ettik. Aslında nefs-i emmârenin müesseseleşmiş hali olan modernitenin insanlığa kurtuluş getiremeyeceği son zamanlarda vukuu bulan hadiselerle iyice belirgin hale gelmiştir. Fakat bu modern ve post-modern durum, Müslümanların medeniyet plânında kendi iyilik ve güzelliklerini sınayarak ortaya koyduğu bir araç olabilir. Bundan sonraki safha İslâm medeniyetinin yeniden inşası safhasıdır. Mazide olduğu gibi, şimdi ve istikbalde de bizim medeniyetimizi var kılan dinamikler, gurur ve kibir yerine tevazu ve mahviyet, hırs yerine kanaat ve tevekkül, şehvet ve cinselliğin yerine iffet olmuştur ve olacaktır. Bu toplumsal şartlarda varlık kazanacak bir İslâm medeniyeti sadece Müslümanların değil, belki de bütün bir insanlığın huzur ve sükûnuna, saadet ve huzuruna hizmet edecektir.

Kaynakça

ASLAN Adnan [Kitap]. - Küreselleşmenin Neresindeyiz, İstanbul- 2012.s.83-88

AHLÂKÎ DEĞERLERİN VARLIK ALANI OLARAK: CEMAAT ve MÜSLÜMAN AKADEMİSYENLER İLİŞKİSİ

Bu çağın önemli düşünürlerinden, Alasdair Maclntyre, Türkçe'ye *Erdem Peşinde* (Ayrıntı, 2001) diye tercüme edilen *After Virtue* isimli eserinin hemen girişinde, ahlâkî ve dinî değerlerin varlık alanı olarak telakkî ettiği cemaatin gerekliliği tezini temsilî bir hikâyeyle şöyle anlatır.

Şu küçük yerküremizde bilimsel ve teknolojik gelişmelerin neticesinde büyük bir çevre felâketi olduğunu tasavvur edelim. Bu felâket neticesinde dünya tarumar olmuş ve insanlığın büyük bir kısmı yok olup dünyadan silinip gitmekle yüz yüze gelmiş olsun. Geride kalanlar bu felâket karşısında ne yapacaklarını şaşırmış kalmışlar. Oturup düşünüyor ve sonunda felâketin sebeplerini tespit için bir âkil adamlar grubu oluşturuyorlar. Âkil adamlar grubu mesele üzerinde yeterince mütalaada bulunduktan sonra, suçu tespit edip ve suçlu buluyorlar. <u>Suç, bilimle meşgul olmak ve suçlu, bütün bilim adamları.</u> Eğer bilim ve bilim adamları olmasaydı, insanlığın başına bu felâketler gelmezdi. O halde hemen suçluların cezalandırılması gerekir. Bunun için insanlar harekete geçiyor ve bir "KARA CÂHİLLER SİYASÎ CEMİYETİ" kuruyorlar. Bu cemiyet halkı galeyana getirip ve büyük bir isyan başlatıyor.

Bu isyan neticesinde halk memleketteki bütün lise ve üniversiteleri kapatıp ve laboratuvar ve kütüphaneleri yakıyor. Fizik ve kimyacıları linç edip buldukları bilim adamlarını hemen oracıkta darağacına asıyorlar. Felâketle ilgisi olmadığını söyleyen bilim adamlarını ise hapsediyorlar.

Bu olaylardan bir hayli zaman geçtikten sonra, insanlar yine bilimin gerekli olduğunu düşünmeye başlıyorlar. <u>"Kara Câhiller" hareketine karşı bir hareket yeşeriyor.</u> Bunlar bilimi yeniden ihyâ etmeyi insanlığın yararına olduğuna inanıyor ve bunun için işe koyuluyorlar. Harabe olmuş kütüphane ve laboratuvarlardan bilim ait materyaller toplanıyor. Buldukları şey, yanmış kitapların bazı parçaları, bazen bir bölüm bazen İlmî bir makalenin sadece giriş sayfası, başka bir makalenin ortasından iki sayfa ve bir başka kitabın sonuç kısmı. Hepsi okunabilir durumda da değil. Ellerinde laboratuvar aletinin bir kısmı olan bir cihaz var. Başına toplanmışlar felâket öncesinde bu aletin ne işe yaradığını anlamaya çalışıyorlar. Biri şunu diyor diğeri ise bir başkasını. Deneylerin yapıldığına dair bilgi var, fakat bu deneylerin niçin yapıldığı ve ne işe yaradığı bilgisi yok. Bilimsel bir teorinin bir parçası mevcut ve fakat bunun ne için geliştirildiğini

ve nerelerde kullanıldığını kimse bilmiyor.
Çaresi yok. Eldeki parçalar bir araya getiriliyor. Acaba bilim nasıl bir şeydi sorusu soruluyor ve bu bağlamda bilim yeniden ihya edilmeye gayret ediliyor. Bu noktada çok da mesafe katediyorlar. Artık bu yeni ilim adamları bir araya gelip Darwin Evrim Teorisi veya izafiyet Teorisi hakkında konuşmaya başlıyorlar. Fakat yangından öncekine nispetle bu teoriler hakkında bilinenler çok az. Çocuklar çarpım tablosunun elde bulunan kısmını severek, Öklit teoremini ise tılsımlı sözler gibi ezberleniyor. Fakat hiçbir kimse bu yaptıkları şeyin bilim olmadığının farkında değil. Bu hususta onları aldatan şey, yaptıkları ve söyledikleri her şeyin tutarlı olması. Fakat bilimsel kavramları, teorileri ve deneysel bilgileri anlamlandıracak *bağlamı*, *cemaati* kaybettiklerinin farkında bile değiller.
Felâketten sonra kurulan bu yeni bilim dünyasında, "kütle", "atom ağırlığı", "özgül ağırlık" gibi kavramları neredeyse felâketten öncekilerin kullandığı anlamda ve tutarlılıkta kullanıyorlar. Ne var ki bu kavramlara gerçeklik veren inançlar yok olduğundan, uygulama sırasında büyük bir karmaşa ve keyfilik söz konusu. Her kafadan bir ses çıkıyor. Bu yeni bilimciler meseleyi çözemiyor ve analitik felsefeden yardım talep ediyorlar. Analitik felsefe var olan kavram ve teorilerden hareketle felâketten önceki bilim ve teknolojiye dair felsefî ve derin analiz yapıyor. Fakat var olanı tasvirden öteye geçemiyor. Fenomenoloji ve varoluşçuluktan medet umuyorlar. Heyhat, ne mümkün! Onlar da olan biteni sezemiyor ve felâketten önceki bilim ve teknolojiyi tasavvur etmekten aciz kalıyorlar. Yaptıkları şey ellerinde olanı esas kabul etmek ve ona varoluşçu ve fenomenolojik bir temel hazırlamak.
Hikâye burada bitiyor ve Maclntyre bu kıssadan şu hisseyi çıkarıyor. *Temsili hikâyede yangın sonrası dünyada bilimin durumu ne ise, içinde yaşadığımız şu modern dünyada ahlâkın durumu odur.* Ahlâk alanına büyük bir kargaşa hakim. Elimizde ahlâkî kavramlar, teoriler ve geçmişe ait hikâyeler var. Fakat bütün bunlara önem ve anlam kazandıran bağlam, yani cemaat yok olmuş. Ahlâk cemaatini ve dolayısıyla da gerçekliğini kaybetmiş durumda. Maclntyre'e göre, aslında sahip olduğumuz şey ahlâkın kendisi değil sûreti. Ahlâkla ilgili birçok anahtar kavramı biliyor ve kullanıyor olmamız hiçbir şeyi değiştirmiyor.
Maclntyre ahlâkla ilgili bütün rasyonel teorilerin ve rasyonel argümanların ahlâkı diriltmek ve insanları ahlâklı yapma noktasında başarısız olduğunu iddia ediyor. Ona göre, Batı toplumları ahlâkî anlaşmazlıkları giderebilecek bir kültürel-sosyal ortamı kaybetmiş durumda. Mesela bugün Batı toplumlarmda, savaşın meşru olup olmadığı veya kürtaj yaptırmanın ya da özel-devlet eğitimi tartışmasını rasyonel tartışmalarla neticelendirmek ve bu iddiaların lehinde veya aleyhinde kesin bir neticeye ulaşmak mümkün değil. Rasyonel planda lehinde olduğu gibi aleyhinde de bir sürü delil getirmek mümkün. Dolayısıyla, Maclntyre'a göre, ahlâkî anlaşmazlıklara rasyonel çözümler üretmek mümkün görünmüyor. Hatta Maclntyre sadece ahlâkın değil, aynı zamanda dinî inancın gerçekliğinin ancak onu gerçek olduğunu var sayarak davranan bir cemaatle mümkün olacağını iddia ediyor. Ona göre artık Batı toplumu, cennet ve cehennemi hakikaten var olduğuna inanarak davranan cemaatini kaybetmiştir. Bunun doğrudan neticesi olarak dini anlama süreci, dinin inanç boyutuyla çatışır hale gelmiştir.
Maclntyre bu tespitini şu kelimelerle sloganlaştırır: ***"It is notu too late to be mecLiaeval and it is too empty and too easy to be Kierkegaardian.*** (Alasdair Maclntyre, "Is Understanding Religion is Compatible with Believing", *Contemporary Classics in Philosophy of Religion* ed. Ann Loades, Loyal D. Rue, Illinois: Open Court Publishing Co., 1993, s. 574)
Bu sözlerin anlamı şudur, **artık ahlâkın toplumsal gerçekliği belirlediği Orta Çağ toplumu inşa edebilme imkânı kaybolmuştur, diğer taraftan imanı her şeyin temeli yapan Kierkegaardcı olma kolay ve fakat topluma yön veren bir ağırlıkta olmadığı için içi de boş bir felsefî tutumdan başka bir şey değildir.**
Alasdair Maclntyre'ın Batı toplumu için sorduğu bu soruyu, biz İslâm toplumu için soralım. İslâm toplumunda ahlâkın ve dinin durumu nasıldır?
Bu soruya iki farklı zaviyeden bakarak cevap verebiliriz? **Birincisi Batı toplumlarına nispetle Müslümanların durumu nedir?**
Batı Hıristiyan toplumlarıyla mukayese edildiğinde, Müslümanlar Aydınlanma ve modernite gibi dinî anlayışı ve yaşayışı dönüştüren kültürel devrimleri yaşamadıkları için, İslâmiyet'in Hıristiyanlık'la karşılaştığında daha az sekülerleştiğini ve hatta sekülerleşmediğini iddia etmek mümkündür. **İslâm kendi inanç, ibadet ve ahlâk alanında sekülerleşmemiş, bütün gayretlere rağmen Protestanlaşmamıştır.** Bugün İslâm ümmetinin çoğunluğu olarak biz Müslümanlar, Hz. Peygamber ve onun ashabı Allah'a ve ahiret gününe nasıl inanıyorsa ve onlar nasıl ve ne zaman ibadet ediyorsa biz de öyle inanıyor ve öyle ibadet ettiğimize inanıyoruz. Müslümanların modernite karşısında bu sağlam duruşuna nispetle, Hıristiyanlar modernite karşısında çok büyük tavizler vermişler ve Hıristiyanlığı modern düzenin bir alt unsuru haline getirmişlerdir. Bugün bir kısım

Protestan kiliselerinin, kadınların ve homoseksüellerin din görevlisi olarak istihdam edilebileceği tartışması, meselenin hangi boyutlara ulaştığını göstermesi bakımından oldukça önemlidir.
Diğer bir husus da, Batı toplumuyla mukayese edildiğinde Müslümanların İslâm'ın değişmemesinin veya sekülerleşmemesinin garantörü olan cemaatini kaybetmemiş olmasıdır. Müslümanlar gayba inançlarının gerçek ve hak olduğu âdeta testi olan dinî cemaat yapılanmasını hala korumaktadırlar. Cuma namazlarında camiyi tıklım tıklım dolduran, ramazan ayında dinî bir emrin ifası için yemeyi ve içmeyi bırakan, uykunun en tatlı olduğu seher vaktin ibadet için kalkan bir mü'min bu davranışlarıyla metafizik, ahlâkî dinî iddiaların gerçekliğini ispat etmektedir. Varlığını varsayılan dinî iddiaların gerçekliği üzerine bina etmiş Müslüman cemaat sadece İslâm'ın sekülerleşmemesinin garantörü değil, aynı zamanda da ferdî dinî bağlılığın ve anlayışın sahihliliğinin de teminatıdır. Bu fonksiyonlarıyla Müslüman cemaat dünyadaki diğer dinî cemaatlerinden kemiyet ve keyfiyet ölçüsünde farklıdır. Maclntyre, ahlâkî ve dinî gerçeklik iddiasına göre yapılanmış Orta Çağ toplumu özlemi duyarken, aslında şu andaki Müslüman cemaatlerin durumunu özlediğini de burada vurgulamak gerekir.
İslâm toplumunda ahlâkın ve dinin durumu nasıldır sorusuna, bir başka zaviyeden, Müslümanların İslâmî ideale nispetle durumu nasıldır sorusunu sorarak cevap verebiliriz.
Müslüman cemaatin, Müslüman akademisyen ve entelektüellerin durumu nasıl olacaktır?
Müslüman cemaat kendini dinî şuur, bilgi ve pratik noktasında besleyen ve örnek olan âlim şahsiyetleri, İslâm dünyasına modern eğitim müesseselerinin hakim olmasıyla kaybetmişse de, varlığını daha ziyade geleneğe dayandırarak devam ettirmeyi başarmıştır. Cemaatin ideale nispetle elbette ciddi dinî problemleri vardır. İslâmî inanç esaslarını içselleştirmede, dinî şuur ve onun doğrudan yansıması olan dinî pratiklerin uygulanmasında, ibadet ve ahlâk noktasında Müslüman cemaatin ciddi problemleri bulunmaktadır. Fakat cemaatte görülen bu problemler bile aslında cemaatin değil, onlara liderlik yapma durumunda olan din adamlarının, âlimlerin, entelektüel ve akademisyenlerin problemidir. Cemaat masumdur. Onun zaafları aslında ona kılavuzluk eden şahsiyetlerin zaafları olarak görülmelidir.
Meseleye ister cemaat perspektifinden isterseniz Müslüman aydın ve akademisyenler açısından bakalım, asıl problem Müslüman aydın, akademisyen ve âlim problemidir. Müslüman akademisyenlerin en ciddi problemi bizce cemaatten kopuk yaşamalarıdır. Bunun doğrudan neticesi olarak Müslüman akademisyenlerin akademik problemleri cemaatin problemlerinden beslenmediği için, bu problemler daha ziyade kendi hâleti rûhiyelerini, geleneksel İslâmî ilimlerle ve/veya Batı düşüncesiyle olan irtibatları veya irtibatsızlıklarını yansıtan spekülatif, zihnî ve sanal problemler olarak kalmaktadır. Müslüman cemaat, seküler bir kültürel ve sosyal alanda varlık yokluk mücadelesi verirken,
<u>Müslüman akademisyenlerin</u> bir kısmı cemaatin bir parçası olmadığı için bu mücadele yer alıp mücadeleyi üstlenme yerine uzaktan seyretmekte veya görmezlikten gelmekte ya da daha da kötüsü seküler dinamikler tarafında yer alarak, yangının üzerine benzinle gitmekteler. Diğer taraftan dinin geleneksel algılanışı ve geleneksel uygulamaları noktasında modernlik adına dine karşı tavır alan bazı Müslüman akademisyenler ve aydınlar dinî şuurda ve dinî ve ahlâkî pratiklerde zaafı olan cemaatin kafasını karıştırmakta ve dinle olan alâkasını zayıflatmaktadır.
Modernist olmayan akademisyenler ise, geleneksel bilgiyi devşirme ve özümsemeyle ziyadesiyle meşgul oldukları veya cemaati ve onun sorunlarını küçümsedikleri için olan biteni göz ucuyla seyretmekteler. Bu Müslüman akademisyenlerin araştırdıkları konular, akademik öncelikleri cemaatin beklenti ve önceliklerine ve problemlerine göre tespit edilmediği için, yapılan araştırmalar, tezler ve kitaplar havada ve temelsiz intibaı vermekteler.
Dinî düşünüş ve yaşayışı yeniden ihyâda cemaatin kaçınılmaz rolünü daha iyi tespit edebilmek için dinî-ahlâkî kavramların şu anki toplumlarda nasıl algılandığı ve nasıl gerçeklik kazandığı noktasının aydınlığa kavuşması gerekir. Bu hususu daha iyi ortaya koymak için **"ittikâ"** kavramını ele alalım. Müslüman akademisyenler **"ittikâ"** kavramının Kur'ânî temellerini ve hangi âyetlerde nasıl ve hangi bağlamda geçtiği ile ilgilenebilir, Kur'ân'ın bu kavrama ve onun pratiğine ne kadar çok önem verildiğini ortaya koyabilirler. Hadisçiler muttakî nasıl olunur cevabına, hadis literatürünü elden geçirerek en doyurucu cevabı araştırabilirler. Daha sonra sahabe efendilerimizin, muttakî olma konusunda ne kadar gayretli olduklarının bunu nasıl başardıklarının hikâyesini, tâbiûn ve etbâu't-tâbiûn dönemlerinde muttakî olmanın bin bir türlü formunun keşfedildiğini ve yaşandığını ve bunların bize kadar eserler yoluyla nasıl nakledildiğini araştırmalarının konusu yapabilirler. Tasavvuf alanında yetişmiş akademisyenler, özelde tasavvufî çevrelerde ve genelde de bütün bir Müslüman cemaatte ve cemiyette muttakî olmanın bütün imkânlarının bulunduğunu ortaya koyabilir ve İslâm tarihi boyunca büyük şahsiyetlerin ittikâ kavramı ve muttakî olma hususundaki geniş ve zengin külliyatına

ulaşabilirler. Fakat asıl mesele bu değildir.
Muttakîliğin ne olduğu konusunda bilgilenmek ve bu konuda akademik çalışma yapmak ve teori üstüne teori üretmek hiçbir zaman bir Müslüman akademisyeni veya aydını muttakî yapmayacaktır. Muttakî olmak ancak ve ancak onu varlık yapısının bir parçası olan cemaat içinde mümkün olur. Muttakîlik cemaat içinde yapılarak ve yaşanarak kazanılan bir şeydir. Asıl önemli olan da ittikâ kavramı gerçekliği ve anlamı tam olarak ve bütün boyutlarıyla ancak yaşandığında ve olunduğunda anlaşılacaktır. Müslüman akademisyenler ve entelektüeller cemaat içinde ittika ve muttakîlik gibi bütün dinî-ahlâkî kavramları yaşayarak yeniden kazanmadıkça onların gerçek anlamlarını bilmeleri ve onları yerli yerinde kullanmaları mümkün değildir. Bizce **Müslüman akademisyen ve aydınlar dinî-ahlâkî kavramları cemaat içinde bütün boyutlarıyla kazanarak yaşamadıkları için, dinî kavram ve manevî hallerin, varoluşsal boyutunu eksik tanımakta bu durum ise akademisyenleri önemli hatalara sevk etmektedir.**
Müslüman akademisyen ve aydınlar dini manevî bir hal ve metafizik bir gerilim içinde içselleştiremediği için, özünde ahlâkî ve manevî örneklik ve temsil olan cemaate liderlik etme konumunda ciddi problemleri bulunmaktadır. Bu durumun hem Müslüman akademisyenler hem de cemaat açısından oldukça olumsuz etkileri kaçınılmazdır.
MÜSLÜMAN AKADEMİSYENLER VE AYDINLAR, YAZDIĞI KİTAPLAR VE ÜRETTİĞİ FİKİRLERLE AKADEMİK VE KÜLTÜREL DÜNYANIN BİR PARÇASI OLABİLİRLER; FAKAT SOSYAL GERÇEKLİĞİ TAYİNDE İNŞAÎ BİR KONUMLARI BEKLENİLEN ÖLÇÜDE DEĞİLDİR. **Yani cemaate liderlik yapamayacak durumdalar.** Böyle bir durumda akademisyenler cemaatin endişelerini kendi endişeleri, cemaatin problemlerini kendi problemleri olarak görmedikleri için, kendilerini bu tür sorumluluklardan azade görmekte ve nihayetinde sanal ve belki de sahte bir özgürlük ortamında hissetmekteler. Bu sahte özgürlük ortamı Müslüman akademisyene dinî konularda oldukça cüretkâr, çoğu zaman da sadece kendi zihnî spekülasyonlarına dayanarak hüküm verme imkânım sunmaktadır. Bu sahte özgürlük ortamında her şey söylenebilir, dinî konularda her türlü hüküm verilebilir olmaktadır.
Müslüman akademisyenin cemaatinden kopuk yaşamasının Müslüman cemaate de büyük zararı olmaktadır. Müslüman cemaat varlığını geleneğe, fakat gelişmesini âlim ve entelektüellere borçlu olmalıdır.
İslâm geleneği diğer dinî geleneklere nispetle, sekülerleşmediği için, diğer dinlere nispetle daha sağlıklı bir Müslüman cemaatinden bahsetmek mümkün olmaktadır. İslâm geleneğinin canlılığının doğrudan neticesi olarak geleneksel ve muhafazakâr bir cemaat bulunmakta, fakat bu cemaat kendini yenileyememekte ve gelişememektedir. **Cemaatin gelişmesi ve kendini yenilemesi ancak ona kılavuzluk ve önderlik edecek, İlmî ve manevî bakımdan yetkin âlimlerle mümkün olacaktır.** Fakat bu günün Müslüman akademisyenleri müstesnaları olmakla birlikte çoğunluğu itibarıyla, hem İlmî hem de manevî bakımdan cemaate liderlik yapabilecek konumda bulunmamaktalar. Dolayısıyla, Müslüman cemaatler kendinden önceki nesillerden tevârüs ettikleri alışkanlıklar ve davranış biçimleriyle kendilerini korumaya gayret etmekteler, gelişme ve yeni buutlar kazanabilme sadece gerçekleşebilecek bir imkân olarak bulunmakta ve liderin zayıflığından dolayı henüz gerçekleşmemektedir.
Müslüman akademisyenler cemaatten kopuk yaşadığı, entelektüel varlığı ve kimliğini cemaate değil daha ziyade, devşirdiği malumat üzerine yaptığı zihnî spekülasyonlara dayandırdığı için, bu varoluşsal halin doğrudan bir neticesi olarak, İslâm'ın yeniden ihyâsını sadece İlmî ve düşünsel bir proje olarak görmektedir.
İster modernist ister gelenekçi olsun, Müslüman akademisyene göre, İslâm'ın yeniden dirilişi Kur'ân, Sünnet ve İslâm ilim geleneğine karşı bir zihnî tavırla gerçekleşecek bir şeydir. **Bu tavrın kökenleri bizden daha ziyade Batı'ya dayanmaktadır.** BU DÜŞÜNCENİN ARKA PLANI ŞÖYLEDİR:
Batı modern medeniyeti nasıl ki zihnî bir aydınlanma ile tesis etti ve bunun neticesinde bilgi ve teknolojide ileri giderek büyük bir güç oluşturdu ve bu güçle sadece İslâm dünyasını değil bütün bir dünyaya hâkim oldu ise, tıpkı bunun gibi İslâm'da dinî düşünceyi yeniden inşa etmekle İslâm'ın yeniden eski gücüne kavuşacağına inanıldı. Abduhlardan başlayan ve Muhammed İkbal'le devam eden ve Fazlur Rahman'la birlikte zirveye ulaşan düşünce çizgisinde hep bu tez savunuldu. Diğer taraftan modernist olmayanlar onların, Kur'ân ve sünnete ve İslâm geleneğine yaklaşımlarını benimsemeseler, tam aksini düşünüyor olsalar da, İslâmî ihyânın İslâm'ın kaynaklarına ve İslâm geleneğine karşı *zihnî ve İlmî* bir tavrın neticesi olacağı noktasında, modernistlerle hemen hemen aynı konumda bulunuyorlar.
Bizce İslâm'ın ihyâsı, modern medeniyet gibi zihnî ve ideolojik bir aydınlanmadan ziyade, manevî ve ahlâkî bir aydınlanmaya dayanmalıdır. Manevî ve ahlâkî aydınlanma, klasik İslâm ilim geleneğine dair malumat

devşirmekle veya Batı düşüncesine aşina olmakla ya da her ikisinde ciddî İlmî merhaleler katetmekle mümkün olacak bir şey değildir. **Manevi ve ahlâkî aydınlanma Müslüman cemaatin bir parçası olarak, hatta mümkünse ona kılavuzluk edecek bir konumda bulunarak, dinî kavram, fikir ve halleri bütün boyutlarıyla cemaat içinde yeniden kazanarak ve bunu metafizik gerilim içinde topluma yayarak vukuu bulacak bir olgudur.**

İSLÂM'IN YENİDEN İHYASI, SAHABE EFENDİLERİMİZDE OLDUĞU GİBİ, AHLÂKÎ VE MANEVÎ AYDINLANMA YAŞAMIŞ BİR CEMAATİN GERÇEKLEŞTİRECEĞİ İŞTİR. **Müslüman akademisyenlerin bu ihya projesinde rol alabilmelerini, Müslüman cemaatle olan ilişkileri belirleyecektir.**

Kaynakça

ASLAN Adnan [Kitap]. - Küreselleşmenin Neresindeyiz, İstanbul- 2012. s.89-97

KALP İNSANIN ÖZÜDÜR

İnsan bir muammadır.

Belki de bu sebeple, onun maddi yapısı, derûnî dünyası ve ruh âlemini bütünüyle keşfetmek mümkün olmamaktadır. İnsanın sadece maddi yapısını konu edinen müspet bilimler biyoloji, anatomi, fizyoloji ve tıp, bu çağda büyük başarılar elde etmişler, bir taraftan DNA'nın yapısını en ince detaylarına kadar tespit ederken, diğer taraftan gen teknolojisinde akıllara durgunluk veren keşiflere ulaşmışlardır. **Fakat ne hikmetse, insan vücudunu meydana getiren unsurların detayları hakkında bilgimiz arttıkça cehâletimiz de artmaktadır.** Her bir keşifte bildiklerimizin, bilemediklerimize nispetle ne kadar az olduğunu bir kere daha tecrübe etmekteyiz.

İnsanın maddî yapısında büyük keşifler gerçekleştiren modern bilim, deney ve gözleme müsait olmayan duygu, düşünce, kin, nefret, hırs, arzu, şefkat, sevgi ve merhameti içeren iç dünyası hakkında ne diyebilir? Metotlarına uymayan bir alanda söyleyeceği şey elbette sınırlı olmak zorundadır. Nefsi ve ruhu inkâr eden modern psikoloji ise insanın iç boyutunu, maddî yapısı, beden ve davranışlarından hareketle ihata etmekle meşgul. Modern insanın ruh hali, psikolojinin başarı veya başarısızlığını yansıtmaktadır. İnsanın ruh âlemi ise hem modern felsefeye hem de modern psikolojiye kapalıdır. Sınırsız olduğu veya Sonsuz'a açıldığı için tam olarak ihata edilemeyen insanın ruhî boyutunun sırlarına, ancak kendi ruh dünyalarında, manevî ve ahlâkî yetkinlikle Sonsuz'a açılabilme imkânına ulaşabilenler vâkıf olabilirler.

İnsanı çoğu zaman maddî boyutu ile özdeşleştiren modern kültür, **"insan nedir?"** sorusunu, **"görünüşü ve fonksiyonu nedir?"** sorusuna çevirmekte ve insanı, vücudu ve fonksiyonu ile ölçmektedir. İnsan sanki sadece bedeninden ibarettir. O halde bu çağı "insanların kendi vücutlarına perestiş ettikleri çağ" olarak tanımlamak hiç de yanlış olmaz. Modern toplumda öz değil form, iç değil dış, ruh değil beden önemli olmakta ve dolayısıyla görünüşü düzeltmek insanların en önemli gayelerinden biri haline gelmektedir. Her geçen gün vücudu daha güzel, daha narin, dişleri daha parlak, saçları daha dolgun, cildi daha düz yapabilmenin yolları aranmaktadır. Bu sebeple insanın vücuduna hizmet eden ürünler en çok tüketilen ürünler, kozmetik sanayii en hızlı gelişen ve değişen işkolu olmaktadır. Her şeyde olduğu gibi bunda da aşırıya kaçma tersi ile neticelenmekte, insanlar vücutları üzerine titredikçe, onu güzelleştireyim derken bozmakta, narinleştireyim derken kırmakta ve daha da şişmanlatmaktadırlar. Amerikalıların dünyanın en şişman toplumu olması bundandır.

Ne tuhaftır ki, **görünüşün ve görüntünün adetâ her şey olduğu modern toplumda, görünümü bozuk olanlar, şişmanlar, kısalar, uzunlar, çirkinler, saçı olmayanlar, şaşı olanlar toplumdan merhamet ve şefkat göreceğine baskı görmektedir. Bu baskı, insanları değişmeye zorlamakta ve değişebilenler değişmekte ve değişemeyenler ise stres ve travma gibi psikolojik hastalıklara duçâr olmaktadır.**

Bedenin bu kadar önemli hale getirildiği bir toplumda akıl ve düşünce; kalp ve ahlâk önemini kaybetmiş demektir. **"Düşünüyorum o halde varım."** diyerek insanın varlığını düşünceye bağlayan filozof hata etmiş. Aslında **"GÖRÜNÜYORUM O HALDE VARIM."** demeliydi. Bu toplumda gerçek varlık hakkı, düşünenlere değil, vücudunu çağın beklentilerine göre şekillendirerek takdim edenlere ait olmalıdır. Toplumun teveccühüne sadece görünüşüyle kusursuz olanlar veya kusursuz olmayı becerenler, gösterişli giyimliler, asude mekânlarda oturanlar ve pahalı arabalara binenler layıktır. Bu ideali gerçekleştiremeyenler bu teveccühe mazhar olmanın bir yolunu bulmalılar. Böyle bir toplumda tevazu, kanaat, tevekkül, sabır ve diğergamlıktan bahsetmek ise günah sayılmalıdır.

HÂLBUKİ BİZİM DÜŞÜNCE DÜNYAMIZDA İNSAN BEDENİYLE, GÖRÜNÜŞ VE GÖSTERİŞİYLE DEĞİL, KALBİ VE AHLÂKIYLA TARİF EDİLİRDİ. İnsanın bedenî kusurları, onun toplumdan dışlanmasını değil, aksine şefkat

edilmesine sebep olurdu. Hz. Peygamber sallallâhü aleyhi ve sellem dahi yanındaki âmâya iltifat etmediği için İlâhî ikâba duçar olmuştu. Bugün modern yaşamın en önemli unsuru haline gelen, uğruna müesseseler kurulan ve ödüller düzenlenen gösteriş ve riya, bizde en azılı manevî hastalıklardan sayılırdı. En değerli insan, en şık görünen ve en pahalı eşyayı kullananlar değildi. En değerli insan, kalbi en saf, en rikkatli, en şefkatli, en merhametli, en iyi niyetli insandı. İyilikle ve ibadetle varlık kazananlar, birer numûne-i imtisal olarak yaşadıkları cemiyete de varlık kazandırırlardı. Onlar iyinin, doğrunun, merhametin, fedakârlığın, samimiyetin, diğergamlığın, aşkın ve ıstırabın timsali olarak yaşadıkları cemiyete hayat verirler, istikrar ve düzenin kaynağı olurlardı.

İnsanı bedeni ile özdeşleştirmek, elmayı kabuğundan ibaret saymak gibidir. İnsanı insan yapan, bedeni değil; kalbi yani manevî ve ahlâkî yetkinliğidir. İnsan bedenle değil, ruhu ve kalbi ile tekâmül eder.

Kalp insanın özüdür.

Kalp, Rahmeti Sonsuz'a açılan kapıdır. Bunun için Hz. Peygamber, kalbin insanın değerini ölçen barometre olduğunu söylemiş, onun iyi olmasıyla bütün vücudun iyi olacağını, onun kötü olmasıyla da insanın bütünüyle kötü olacağını ifade etmiştir.

Kalbi kötü olanlar orada kin, nifak, fitne, hırs, kıskançlık, buğz taşıyanlar önce kalplerini düzeltmeye çalışsınlar. Hiçbir kozmetik meta, görünüş ve gösteriş kalbin nifâkını kamufle edemez. İnsan daima kalbinin ekmeğini yer.

Kalp, içindeki iyiliği de, kötülüğü de sızdırır. Nifâkı, kini, hırsı ve buğzu davranışlarıyla gizlemeye çalışanlar muhataplarını belki aldatırlar ve fakat Allah'ı asla!

Kaynakça

ASLAN Adnan [Kitap]. - Küreselleşmenin Neresindeyiz, İstanbul- 2012. s.105-107

"TÜRKİYE'NİN GERÇEKLERİ"

Bir fikir adamının bazı kavramlara karşı negatif hisler duyması pek doğru mudur? Bilemiyorum. Belki de doğru değil. Fakat ben **"Türkiye realitesi"** veya **"Türkiye gerçekleri"** kavramlarına karşı negatif duygularla doluyum. Çünkü ben bu kavramların insanımızın düşünce genişliğine ve aksiyon zenginliğine engel olduğuna inanıyorum. İleri sürülen her bir proje, vizyon ve fikir mevhum **"Türkiye'nin gerçekleri"** girdabında adetâ yok oluyor. Ben bu kavramları ilerlemenin düşmanı ve statükonun savunma hattı olarak görüyorum. Aslında "Türkiye'nin realitesi" olarak ileri sürülen durumların çoğunun, var olan şartların ifadesinden daha çok kendi düşünce sığlığımızın tezâhürü olduğunu düşünüyorum. Buna düşünsel, toplumsal ve ekonomik bakımdan şartlara boyun eğmenin ve statükoyu kabul etmenin bir başka ifadesi de diyebilirsiniz.

Davranışımızı kısıtlayan ve düşüncemizi sınırlayan, kendi kendimize ördüğümüz bu zihin kalıplarından kurtulmalıyız. Olaylar ve gidişat tarafından tayin edilmeden, olaylar ve gidişatı tayin etmek, ileri ufuklara bakabilmek ve yarının Türkiye'sini kurabilmek için buna ihtiyacımız var.

İcraatın içinde olan kimselerin, özellikle siyasetçilerin mevcut şartları hesaba katmaları elbette beklenir. Buna kimsenin itirazı olamaz. Fakat bizim karşı çıktığımız şey, siyasetçilerin şartların ve dolayısıyla statükonun mahkûmu olmalarıdır. Şartların mahkûmu olanlar, şartlar tarafından ezilirler ve büyük işler başarmaları bir tarafa, mevcudu devam ettirmeyi dahi beceremezler. Fakat içinde bulunduğu ve kendinden önce hazırlanmış şartları mahkûmu olmayanlar, aksine bu şartları değiştirebilenler, işte büyük insanlar ve büyük siyasetçiler bunlardır.

İcraattan, fiilden çok fikre emek verenlerin gerçek bir vizyona, hakikî bir tefekküre ulaşabilmesi için, içinde bulunduğu şartları aşması ve geleceğin dünyasını tasavvur edebilmesi gerekir. Hep hali düşünenler ve hale göre bir dünya tasavvur edenler, zaman tarafından çabuk tüketilirler. Fikir adamı her zaman ideali hem de en ideali düşünmelidir. İdeal olanı tespit etmek hedef belirlemeye benzer; hedef ne kadar uzağa konursa, o kadar geniş bir ufuk kazanılır.

MİLLET OLARAK BİZİM DE KOLAY ULAŞILMAYAN UZAK HEDEFLERİMİZ OLMALI. Muasır medeniyet seviyesinin ötesini düşünmeli. Sadece bu milletin değil bütün insanlığın yükünü yüklenmeli ve bu dünyada olan her kötülükten önce kendimizi sorumlu görmeliyiz. **MÜMKÜNÜ DEĞİL İMKÂNSIZI BAŞARMAK İÇİN, YENİDEN DİRİLMEK VE YENİDEN DOĞMAK İÇİN BİR "KIZIL ELMA"YA İHTİYACIMIZ VAR.**

"Türkiye realitesi"ne takılmadan fiil ve fikir alanında ideal hedefler tayin etmek bir taraftan bu milleti iyi motive ederek siyasî, ekonomik ve toplumsal problemlerimizi kolay halletmemizi sağlarken; diğer yandan bu milleti

gayesiz ve hedefsiz yaşamaktan, esen rüzgârlara göre yön değiştirmekten kurtaracak ve sağlam ve sıhhatli bir duruş kazandıracaktır. Siyasî sosyal ve ekonomik alanda başarılarımızın sırrı işte bu duruş ve psikolojik güvende gizlidir.
Fiilin değil de fikrin ve düşüncenin temsilcisi olanlar düşünce ve tasavvurlarında daha da pervasız olmalılar. Ortaya attıkları düşünce ve fikirler, bilineni tekrardan veya moda düşünce ve fikirleri takipten çok daha ileri gitmeli yeni ve sarsıcı olmalıdır. Yeni olan aynı zamanda elbette sarsıcı olacaktır. Toplumda ve ilim âleminde yaratılan beklentiler düşünce adamlarının tuzaklarıdır. İlmî mesailerini beklentileri doyurmaya adayanlar veya İlmî ve fikrî modanın esiri olanlar, şartların mahkûmu oldukları için geleceğin dünyasını inşa edenler arasında bulunamayacaklardır. Bir başka ifadeyle, bilimde ve düşüncede insanların beklentileri doyurmayı gaye edinenler, yani takdir edilen ve takdir edilecek fikirler üretip ve kitaplar yazanlar geleceği değil de içinde yaşadıkları hali yansıtırlar. Zaman çabuk eskitir bu insanları. Hayatları tenakuzlarla doludur. Doğru dedikleri her şeyin zaman tarafından yalanlandığına tanık olurlar. Bu doğruları bırakıp yeni doğrular edinirler kendilerine. 1970'lerde sol fikirleri militanca savunan Türk entelektüellerinin hali pür melâli böyleydi. Şimdi birçoğu aynı hızla liberal düşünceyi savunuyorlar. Küresel dünyamızın yaşadığı bu hızlı ve derin değişim liberal düşüncenin sonunu getirdiğinde bakalım hangi limana demir atacaklar!
Ama imanlarının muhtevasını dünya görüşü haline getirenler veya bütün zaman ve mekânları aşan kutsal prensiplere inananlar, eskimeyen ve her daim taze kalan vahye bağlananlar. İşte bunları zaman eskitemez. Onlar tedricen ve istikrarlı bir tarzda sadece olgunlaşırlar. **Zaman onları yanlışlayamaz, aksine onlar zamana hükmederler. Neden hâlâ Şâfiî, Gazzâlî, İbn Haldûn, Fârâbî, İbn Arabî, Mevlânâ ve Yûnus Emre diridir ve neden fikir ve düşünceleriyle içimizde yaşıyorlar?** ZİRA ONLAR, VAHYE DAYANARAK İNSANÎ VE İÇİNDE YAŞADIKLARI ŞARTLARI AŞTILAR VE ZAMAN VE MEKÂNDAN AZADE ÖLÜMSÜZ HAKİKATİ TERENNÜM ETTİLER.

Kaynakça
ASLAN Adnan [Kitap]. - Küreselleşmenin Neresindeyiz, İstanbul- 2012.s. 109-111 Yüzakı Nisan 2005.

İSLÂMÎ YAŞAYIŞ VE DÜŞÜNÜŞÜN YENİDEN İNŞASI

İslâm dünyası ahlâkî ve fikrî bir kriz içindedir ve bu kriz, ferdî, toplumsal, ekonomik ve siyasî problemlere kaynaklık etmektedir. Bir zamanlar görkemli bir medeniyet kuran Müslümanlar bu yüzyılda ferdî ve toplumsal problemlerle mücadele ederek varlığını devam ettirmeye çalışmakta, bu meselelerin nasıl üstesinden geleceğini de pek bilememektedir. Şimdi Müslüman entelektüeller, bir taraftan yıkılmış bir medeniyetin kalıntıları ve diğer taraftan hâkim bir batı dünyasının zihnî ve sosyal dayatmaları ile karşı karşıyadır. Bu sebeple, önce İslâm geleneğinin tarihî süreci hakkında düşüncelerimizi ifade edeceğiz ve sonra İslam'ın bu çağdaki önemli problemi olarak moderniteye işaret ederek, onu İslâm'ı insanından koparan bir fenomen olarak nitelediğimizi ifade edeceğiz. Sonunda bir tez olarak, İslâmî yaşayış ve düşünüşün yeniden inşasının *ahlâkı bilmenin şartı sayan bir epistemolojinin* gerçekleştirdiği sosyal ve entelektüel yapılanma ile mümkün olacağı fikrini savunacağız. Dolayısıyla, konuyu önce tarihi süreç ve algılanması ve sonra sosyal kırılma olarak modernite ve en sonunda da fikrî ve sosyal yeniden inşa olmak üzere üç merhalede ele alacağız.

a) *Tarihî süreç ve algılanması*

İnsanlık tarihinin en önemli hadisesi belki de Allah'ın elçileri vasıtasıyla insanlığa vahiy göndermesidir. Allah her yerde ve her dönemde insanlara bilgi ve hikmetle doğru yolu gösteren peygamberler göndermiştir. İnsanlık bu semavî ışıkla kendini, çevresini ve ışığın kaynağı olan Yaratıcısını tanımış ve onunla yeryüzünde medeniyetler kurmuştur. Allah âhir zamanda Hz. Muhammed sallallâhü aleyhi ve sellemi elçilerin sonuncusu, Kur'ân'ı da insanlığa son vahiy olarak göndermesi neticesinde Hz. Peygamber bir toplum ve Kur'ân da bir medeniyet inşa etmiştir. Kur'ân'ın nefsinde kemal olarak somutlaştığı Allah Resûlü bir İslâm toplum oluşturmuş ve diğer taraftan Kur'ân ise İslâm medeniyetine kaynaklık eden bir bilgi ve kültür yaratmıştır.
İlk İslâm toplumu Kur'ân toplumudur. Allah Resûlü peyderpey gönderilen vahiyle 23 yılda bir inananlar toplumu meydana getirmiş ve bunlar Kur'ân yoluyla kâinatı, insanlığı ve hayatı yeniden anlam- landırmışlardır. Sahâbiler peygamberde temessül etmiş Kur'ânî hakikati, ferdî planda ahlâkî ve manevî kemâl, toplumsal alanda ise bir yaşayış tarzı ve kültür haline dönüştürdüler. Allah Resûlü'nün vefatından sonra, ellerindeki Kur'ân ve Peygamber'in davranış ve sözlerinden oluşan sünneti esas alan bu toplum, önce siyasî başarı ve daha sonraları bu siyasî ve toplumsal başarının neticesinde kültür ve medeniyet yarattılar.
Her medeniyetin temelinde vahiy olduğu gibi İslâm medeniyetinin temelinde de vahiy yani Kur'ân vardır. Kur'ân

bu medeniyeti oluşturduğu ideal insan tipi yoluyla bir *toplum*, ilim yoluyla bir *kültür* inşa etmiştir. Allah Teâlâ Kur'ân vasıtasıyla Elçiyi eğitmiş, manevî ve ahlâkî idealleri onun şahsında somutlaştırmış ve insanların her bakımdan hayranlık duyacakları ve derin bir sevgiyle sevebilecekleri *ideal* tip haline getirmiştir. Etrafındaki insanlar bu melek-insanın manevî ve ahlâkî cazibesinin etkisindeydiler. Onu bu derece farklı yapan şeyi bilmek isteyenler onun yanında bulunup sözüne kulak verip, Elçinin davasına ve getirdiği yeni dine inandılar. İnanan bu topluluğun en büyük ideali onun gibi, en azından onun sevdiği biri gibi olmak için Peygamber'in emirlerini itina ile *yerine getirmekti.* Onunla birlikteliğin bir neticesi olarak, inananlar birlikte davranmayı ve hatta birlikte düşünmeyi öğrendiler. Birbirlerine din ve sevgi bağıyla bağlı ve aynı ideali paylaşan bu toplum, manevî ve ahlâkî açıdan mükemmeldi.

Manevî ve ahlâkî ölçüler gözetildiğinde çağımızdan oldukça ileri olan bu erdemliler toplumunda, 'sosyal insan' olabilmek, topluma iştirâk edebilmenin şartı sevgi, ibadet, doğruluk, fedakârlık, diğergam olmakla ahlâkî ve manevî bir şahsiyet kazanmakla mümkündü. Bu toplumda en ideal insan, dolayısıyla en çok itibar ve takdir kazanan fert, Peygamber'in kendinde somutlaştırdığı ahlâkî ve manevî ideallere en çok yaklaşan fertti. Fertler oluşturulan bu manevî ve ahlâkî alanda varlık buluyor ve sosyal benliklerini oluşturuyorlardı. Ahlâkî ve manevî kemalin zirvelerine ulaşan bir Hz. Ebû Bekir, bir Hz. Ömer, bir Hz. Osman ve bir Hz. Ali (radiyallâhü anhüm) ve daha niceleri sosyal alandaki varlıkları ve sosyal olaylara iştirâkle toplumun manevî ve ahlâkî tekâmülüne katkıda bulunuyorlardı. Diğer taraftan bu sosyal alanı paylaşan fertler, bu ideal tipleri kendilerine örnek alarak, manevî ve ahlâkî bakımdan eğitiliyorlardı. Yani toplum ve fert karşılıklı ilişki içinde bir birlerini etkileyerek varlığını ve benliğini oluşturuyordu.

Evrensel ve hâkim bir medeniyeti tesisi edebilmek için sadece sağlam ahlâklı ve sağlam karakterli bir toplum oluşturmak yetmiyor, aynı zamanda yüksek seviyede bir *ilim* ve kültür ortaya koymak gerekiyordu. Bu inanan topluluk daha ilk devirden itibaren Müslüman olmalarının gereği olarak kendilerini aynı zamanda bir 'ilim' faaliyetinin içinde buldular. **Müslüman olan her fert Kur'ân'dan bir kısım parçalar ezberlemekle sorumlu tutulmuştu.** Okuma yazma bilme, önemli bir özellik olarak takdir ediliyordu. Bu yeni dinin bizzat bir Kitaba dayanması ve bu Kitabı okuma öğrenme ve anlamanın dini bir vazife ve bir ibadet olarak algılanması, Müslümanlardaki ilim kavramının oluşmasında önemli rol oynadı. Önce Kur'ân'ı yazmak ve öğrenmek, Peygamber'in söz ve davranışlarını tekrar ederek nesilden nesile aktarmak İlmî faaliyetler olarak biliniyordu. Bununla birlikte Kur'ân ve Peygamber doğru ve yanlış davranışların ne olduğunu tayin ediyor veya tayin etmenin yolunu gösteriyordu. Diğer taraftan toplum büyüdükçe çeşitli hadiseler görülüyor, imanın mahiyeti ve sınırları hakkında düşünceler ortaya çıkıyordu. Doğal bir seyirle gelişen bu toplumsal sürecin bir parçası olan bilme, bildirme ve problem çözmeden müteşekkil ilim faaliyetleri her geçen gün artmakta ve Müslüman toplumun önemli bir özelliği olmaktaydı.

Bu İlmî faaliyetlerin neticesi olarak, Kur'ân'ı okuyup anlamaya dair faaliyetler kıraat ve tefsir, Hz. Peygamber'in söz ve davranışlarını kayıt ve nakil ise hadis, doğru ve yanlış olanı tespit etme yolu ve işi fıkıh, imanın mahiyeti ve sınırlarını tespite dair düşünce ve faaliyetler ise kelâm ilminin nüvesini oluşturdu. İlk İslâm toplumunda Kur'ân'ın Peygamber vasıtasıyla oluşturduğu bu nüveler, Müslümanların siyasî ve askeri bakımdan genişlemesi neticesinde ulaştıkları geniş kültür havzalarında gelişip büyüdü. Her İlmî disiplin kendi metodu, konusu ve gayesini belirleyerek Kur'ânî mesajın somut bir medeniyet olması noktasında rolünü mükemmelen oynadı. ***Kısaca, İslâmî disiplinler, Kur'ânî özle yaşayan hayat arasında aracılık ettiler.*** Diğer bir ifadeyle Kur'ân, İslâmî disiplinler yoluyla, fikir, davranış, düşünce, hüküm; siyasî vizyon ve hedef; dinî ve siyasî meslek ve teşkilâtlar; şiir, musikî, mimarî ve sanat olarak yaşayan hayatta somutlaştı. İslâmî disiplinler o devirlerde İslâm toplumunun mevcut problemlerini çözmekle görevlerini hakkıyla yerine getirdiler.

Kur'ân'dan neş'et eden bu medeniyet zamanla gelişti ve olgunlaştı. Her medeniyetin kaderi olan bir düşüş ve yıkılış İslâm medeniyetini bekliyordu. Yunan düşüncesinden alman felsefe ve mantıkla İslâm düşüncesi muazzam zihni ve dolayısıyla da hayattan kopuk sistemler oluşturmaya başladı. ***Böylelikle oluşla düşünce arasına sistemler girmeye başlamış ve hayatın dinamikliği ve canlılığı, artık taze düşünce ve fikir olarak ilim dünyasına yansımamaya başlamıştı.*** **Bu durumda *yaratıcı düşünce*, mevcut muazzam *zihnî sistemlerin lâbirentlerinde*** adeta saklambaç oynuyor, bu lâbirent içinde yeni dehlizler ve yeni yollar keşfetmekle uğraşıyor ve bunu büyük buluş telakki ediyor ve zamanla kendini tüketiyordu. Böylelikle ilim ve düşünce, kalın duvarlı müesseseler ile toplumdan ve yaşayan hayattan ayrılmıştı; ilim adamlığı ise varlığını ve menfaatinin devamını gaye edinen bir sınıf olmaya başlamıştı. Dolayısıyla, Kur'ân'ın diriltici soluğu, o sıcaklığı ve tazeliğinde topluma ulaşmadan büyük zihnî sistemler, kalın duvarlı müesseseler, girişi ve çıkışı sıkı kontrol altına alınmış sınıflar içinde kayboluyor etkisi ve gücü asgariye indiriliyordu. Kur'ân'ın diriltici soluğunu taşımak için var olan İslâmî disiplinler ve müesseseler taşıma görevini yapma yerine, diriltici soluğun ulaşmasına engel olmaya

başlamışlardı. Neticede, İslâm toplumu, diriliğini, dinamikliğini ve canlılığını kaybetmişti.
Dinamikliğini kaybeden İslâm toplumu önce düşünce planında yeni fikirler ortaya koyma yerine mevcudu öğrenme ve bir sonraki nesle nakletme yolunu seçti, böylece ***muhafazakârlık*** bir erdem haline getirildi. Bunu yapabilmek için ilimde bir nevi standartlaşmaya gitti ve bazı düşünce okulları ve bazı kitaplar resmîleşti. İlim talipleri okullarda, resmîleşmiş kitapları okuyor ve en azından resmî anlayışın ve siyasî gücün devamını sağlamayı becerebiliyorlardı. Fakat bu durum fazla süremedi, Batı'da XVII. ve XVIII. Yüzyıl'da gerçekleştirilen zihniyet devriminin neticesi olarak, önce düşünce planında İslâm dünyası farkına varmadan üstünlüğünü kaybetti. Descartes (1650), Spinoza (1677), Lock (1704), Leibniz (1716), Hume (1776), Kant (1804) ve Hegel'lerin (1831) yetiştiği dönemde, o zamanki **İslâm düşünce ve dünyasının temsilcisi olan Osmanlı'da, yaşadığımız hayatın tayinine tesir edebilmiş düşünce adamları maalesef yetişmedi.** Farkına varmadan kaybettiğimiz kültürel üstünlüğün doğrudan neticesi, somut siyasî mağlubiyetti. XVIII ve XIX. Yüzyılda bütün çabalara rağmen Osmanlı devletinin siyasî alandaki kayıp ve yenilgileri durdurulamadı ve I. Dünya Savaşı sonunda ise İslâm dünyası hemen hemen bütün toprakları işgal edildi.
XX. yüzyılda ise Müslümanlar çok farklı bir fenomenle karşı karşıya kaldılar. **Siyasî hürriyetlerini görünüşte kazandılar ve fakat, seyahat ve iletişim araçlarının gelişmesiyle ortaya çıkan modernite/globalleşme, İslâm'ın sosyal ve toplumsal üstünlüğüne son verdi.** Bugün bütün İslâm ülkelerinde, eğitim, yönetim ve iktisadi kurumlar, bütünüyle meslekler ve sinema, tiyatro, roman, müzik, ve mimarî gibi bütün sanat formları, ev döşeme usûllerinden giyiniş ve davranış tarzları *orijini* itibarıyla İslâmî değil Batılıdır.
KÜLTÜREL, SİYASÎ VE SOSYAL ÜSTÜNLÜĞÜNÜ BİRER BİRER KAYBEDEN İSLÂM DÜNYASI BİR KONUDA ÜSTÜNLÜĞÜNÜ ASLA KAYBETMEDİ: **DİN.**
Şimdi Müslüman nesiller bu üstünlük psikolojisinden hareketle, kaybettikleri kültürel, siyasî ve toplumsal alanların yeniden nasıl fethedileceğinin hayâllerini kurmaktadırlar.

b) *Bir Sosyal Kırılma Olarak Modernite*

Kant'ın 'insanın kendi kendine aşıladığı ***vesayet*** hissinden kurtulma' diye tarif ettiği Aydınlanma, Batı'da, Hıristiyan geleneğinin gücünü kıran, iyiyi, doğruyu, güzeli ve yeniyi keşifte insana ve insan aklına güvenen bir zihniyet devrimi yaptı. Bu Batı insanının tabiata, insana ve tarihe bakışını değiştirdi ve insanoğlu için yeni gayeler ve hedefler belirledi. Yönünü geçmişe değil, geleceğe yöneltmesini söyledi. Bu dünyada yalnız olduğuna, inanan insan önce kendine, kabiliyetlerine ve aklına güvendi ve sonra refahı, mutluluğu ve geleceğinin içinde bulunduğuna inandığı ***yeniyi*** arayıp araştırmaya başladı. **Önce maddeye yöneldi, maddeden kendine teknoloji diye bir güç çıkardı.** Kendisine kültürel, siyasî ve sosyal alanlarda üstünlük veren bu güç aynı zamanda, doğru yolda olduğunun güvencesi ve garantisini verdi. **Modernite** olarak niteleyebileceğimiz bu olgunun temel özellikleri şunlardır:

1- **Modernite meşruiyetini kendinden almaktadır.** Modern düşünceye kadar tarihte her fikrî oluş kendini bir geleneğe bağlar ve bir düşünüş ve fikir hareketinin devamı olduğunu iddia ederdi. Modernite ise fikrî planda kendisini bir düşünce geleneğinin devamı olarak görmez, aksine öncekilerden ayrı ve farklı olduğunu iddia eder. İşte bu sebeple moderniteyi evrensel anlamda bir düşünce kırılması olarak niteleyebiliriz. Gelenek meşruiyetini aşkın bir alandan devşirirken, modernite gerçeği, doğruyu, iyiyi ve güzeli tayinde ***aşkın olanı değil kendini esas*** alır. Böyle davranmakla modernite, hem aşkın olan bir tavır geliştiriyor, hem de gittikçe kendine güveni artıyordu. Dolayısıyla, gerçeklik aklın ve tecrübenin sınırları ile sınırlandırılmış, insan imajı değişmiş, insan Tanrı'nın yeryüzündeki halifesi olmaktan çıkarılmış ve hem cinslerinden daha fazla gelişmiş bir canlı olarak algılanmaya başlanmıştı. Otoritenin en çok gerekli olduğu ahlâkî alan ise tartışmadan başka bir şey yapamayan aklın insafına bırakılmıştı. Kısacası modernite, hem kendi varlığının meşrûluğunu hem de bir dünya görüşü olarak doğru olduğunu metafiziğe veya tarihe dayanarak değil, bizzat kendi esaslarına dayanarak iddia etmekteydi.

2- **Modern bakış açısı kutsaldan bağımsız aklı, toplumda ve düşüncede yegâne otorite kabul etmektedir.** Geleneksel toplumlarda gerçekliğin tayinini din yapmış ve ahlâkî alana daima dinî otorite hâkim olmuş, akıl ise daima dinî esaslara tâbi olmuştur. Modern toplum ve düşüncede akıl hâkim otorite, din ise ona tabii hale getirilmiştir. Tanrı dahi var olabilmek için aklın varlık kriterlerinden geçmesi gerekir. Dolayısıyla ahlâkî, metafizik ve İnsanî gerçekliğin vahiy vasıtası ile tayin ve tespiti Tanrı'dan alınmış, akılla tespit etmeye çalışan insana verilmiştir. Bu tavır neticesinde, dinin önce üretilen kültür ve bilgide ve daha sonra sosyal ve kamusal alanda hâkimiyeti zayıflatılmıştır. Geleneksel toplumlardaki dinin yerini, modern toplumda akıl almıştır.

3- **Modern dünya görüşünde hakikat sadece rasyonel ve olgusal olanla sınırlandırılmıştır.** Tabiat ve kâinat, aklın ve tecrübenin ışığında 'metafizik' hurafelerden temizlenmiş ve insanın düşünce ve tecrübesine amade bir obje haline getirilmiştir. Teolojik anlamda Tanrı'nın, meleklerin ve âhiretin varlığı veya yokluğu

rasyonel olarak ispat veya reddedilmeye çalışılmıştır.

4- **Modernite kendi varlığını, modern devlette ve onun bir yansıması olan, parlamento, üniversite ve bankalar gibi bütün modern kurumlarda somutlaştırmaktadır.** Bütün bu kurumlar hem çıkış kaynakları bakımından hem de işleyişleri açısından meşruiyetlerini dinî kültürden değil, insan tecrübesi ve akıldan almışlardır.

5- **Moderniteye göre din, ahlâk fizik ve metafizik alanı tayindeki tekelciliği bırakmalı, sosyal, siyasî ve kültürel hayata ise hiç karışmamalıdır.**

ŞİMDİ AKILLARA ŞU SORU TAKILMAKTADIR: <u>Modernite burada neden insan hayatına büyük kolaylıklar getiren teknolojinin mucidi ve müreffeh ve mutlu bir toplum yaratmanın sebebi olarak **görülmemektedir?** Aksine sosyal bir kırılma tarzında negatif bir olgu olarak takdim edilmektedir?</u>

Moderniteyi bu tarzda algılama bir dünya görüşü ve bakış açısının neticesidir. İnsanoğlu daima semadan gelen ışıkla, yani vahiyle aydınlanmış ve bu ışığın aydınlığında kendini, toplumunu, kâinatı ve yaratıcısını tanımıştır. İnsanoğlu semadan verilen hikmetle, toplumu var eden ahlâkî kuralları, kâinata ve insana dair İlmî disiplinleri oluşturmuş ve semadan gönderilen ruhla vizyon yakalamış ve sanatına can vermiştir. Bu temel espiri insanlık tarihi ile birlikte her toplumda ve her coğrafyada modern döneme kadar devam etmiştir. **Modern çağa gelindiğinde insanoğlu ilk defa, kendi aklı ile aydınlanabileceğini ve Tanrı'ya ihtiyacı olmadığına inandı.** Bu ışığın aydınlığında bilim ve teknolojide büyük devrimler gerçekleştirmesine rağmen, manevî ve ahlâkî bakımdan belki de en karanlık dönemini yaşıyor. Meseleye bu açıdan bakıldığında semavî dinlerle varlığını devam ettiren ve birçok medeniyetler kuran insanoğlu belki de ilk defa semavî medeniyetler halkasını kırmış ve kendi aklına dayalı bir medeniyet kurmaya çalışmıştır. İşte bu sebeple modernite bir sosyal kırılma olarak görülmektedir. Fakat bu sosyal ve düşünsel kırılma bir ara, hatta bir geçiş dönemi olma durumundadır. Modernite insanlık tarihinin ulaşmak için büyük mücadelelerle tekâmül ettirdiği bir son bir nihai nokta ve ulaşılabilecek en yüksek seviye değildir. **TARİHİN SONU GELMEMİŞTİR.** Aksine, insanlık semadan gelen ışığın kıymetini daha iyi anlayabilmesi için zorunlu bir ara döneme girmiştir. Bu ara dönemde insanoğlu bir kez daha Tanrısız ve kitapsız yapamayacağını anlayacak ve yeniden Tanrı'ya yönelecek ve ondan insanlığa gelen mesaja, yeniden kulak verecektir. **Zira insan i kendine varlık veren İlahî özünü yok ederek varlık bulamaz.** İnsanlık tekrar semaya ve Tanrı'ya yöneldiğinde önce kendi dinini yeniden keşfedecek ve daha sonra da semadan gelen son mesajı gündemine alacaktır.

<u>İnsanlık manevî açlığının ve ahlâkî çözülmenin zorunlu bir neticesi olarak tekrar İslâm'a yönelecektir.</u> Fakat bu çağda insanlığa cazip gelen İslâm'ın kendi tarihi içinde ve İslâmî disiplinler çerçevesinde ortaya koyduğu entelektüel ve fikrî birikimi değildir. İslâm medeniyetini yeniden inşa gayesiyle sadece İslâmî disiplinlere yönelmek, İslâm'ı canlandıracak yerde tarihselleştirecektir. Bu şekilde takdim edilen İslâm, çağdaş bir insanın gözünde, geçmiş milletlerin dini olarak kalacaktır.

Bu çağın problemi, Orta Çağ Hıristiyan dünyasında olduğu gibi, entelektüel zayıflık veya yeterince rasyonel olmama değil, tam aksine manevî ve ahlâkî zafiyettir. Bu sebeple İslâm'ı bir nevi rasyonelleştirme ameliyesi olan İslâm modernizmi, İslâm'ı bu çağda alternatif ruhî ve ahlâkî bir yol tarzında takdim etmekten çok uzaktır. Onun yapacağı en iyi şey İslâm'ı modern düşünceye entegredir. Dolayısıyla, <u>İslâm'ın Hıristiyanlık'tan ve İslâm düşüncesinin ise çağdaş Batı düşüncesinden daha fazla veya en az onun kadar rasyonel olduğunu ortaya koymaya çalışan bu fikrî yönelişi fazla ciddiye almamak gerekir. İslâm'ın bu çağa vereceği şey ahlâk, maneviyât ve fazilettir.</u> **İslâm'ın bu boyutunu entelektüel manâda tasavvuf, sosyal boyutunu ise yaşayan İslâm toplumu, cemaat ve cemiyetler temsil eder.** Öyleyse önce ahlâkın, faziletin ve maneviyâtın en önemli kriter olduğu sahabe toplumu gibi, erdemliler toplumu yaratılması ve sonra bu sağlam sosyal zemin üzerine bilgi, kültür ve medeniyet inşa edilmesi gerekmektedir. Fakat bu nasıl olacak? Kur'ân ve hadisler, iyi ve kötüsüyle bütün bir İslâm tarihi, kelamı tasavvufu ve fıkhıyla İslâmî disiplinler işte orada durmakta. Bunlardan bir ruh alıp, şu ölü topluma diriltici soluklarıyla kim can verecek. Bize göre, İslâmî düşünüş ve yaşayışı ihya etme, entelektüel (*knowledge)* bir iş olmaktan ziyade bir ruh *(presence*) işidir. **Bilgi kazanılır, ruh ise verilir.** Tanrı'nın kendi katından hikmetle yoğurduğu yüce ruhlar, Kur'ân ve İslâm geleneğine meze edilmiş canı kendi ruhlarından geçirerek şu ölü toplumu can veren soluklarıyla dirilteceklerdir.

c) Sosyal ve Entelektüel Yeniden İnşa

İslâmî yaşayışın yeniden ihyası bir entelektüel faaliyet olmaktan ziyade bir irşad işidir. Bu sebeple bir Müslüman entelektüel İslâmî yaşayışın değil de İslâmî düşünüşün yeniden inşası hakkında fikir beyan etmeye cüret edebilir; her ne kadar bu iki işin bir birinden tamamen ayrı olmadığını bilse de. İslâmî düşünüşü yeniden inşayı düşünen her Müslüman entelektüelin karşına uygun bir tavırla yönelmesi gerektiği iki farklı alan çıkacaktır. Bunlardan biri, tarihî İslâm düşünce geleneği, diğeri ise içinde bulunduğumuz durumu her yönüyle tayin ve

tespit eden, modern Batı düşüncesi. İslâmî düşünüşün yeniden inşasını hedefleyen Müslüman entelektüel bu iki alana bir plan ve proje dahilinde yönelmek durumundadır. Aksi takdirde, plan ve programsız yola çıkan Müslüman entelektüeller neyi alıp neyi bırakacaklarını bilmedikleri için, zihnî enerjilerini ve fikrî cehdlerini çoğu zaman boşa harcamak durumunda kalacaklardır.

İşaret edildiği üzere modernite Batı toplumunu bütünüyle, diğer toplumları ise büyük ölçüde değiştirmiştir. İslâm toplumu söz konusu olduğunda ise modernite önce devlet yapısı sivil ve askerî bürokrasiyi değiştirmiş ve Batı hukukunun kabulüyle kamusal alanda, Batı tarzı yaşayış, zevk ve giyimini benimseterek kültürel alanda kendini kabul ettirmiştir. Dolayısıyla modernite önce kurum ve kuruluşlarıyla kamusal alanı tamamen işgal edip kendi hâkimiyetine almış ve sonra sosyal ve ferdî alana yönelmiştir. Bu gün Müslüman toplumların yapı taşı olan, geleneksel aile bile sarsılmakta ve hatta toplumun aşırı modernleşen kısımlarında yıkılışa doğru gitmektedir. **Modernite Müslüman fertlerin sadece giyim tarzlarını değiştirmekle kalmamış, aynı zamanda dünya görüşlerini de etkilemiştir.** Binaenaleyh, dinden ve İslâmî dünya görüşünden uzaklaşma tarzında neticelenen bu sürecin sebepleri irdelenmelidir. İçinde bulunduğumuz durumun tek sorumlusu olarak Batı'nın siyasî kültürel ve ekonomik hâkimiyetini göstermek sorumluluktan kaçmak olacaktır. İslâm'ı modern insanın algılayacağı bir dünya görüşü olarak sunamayan Müslüman entelektüeller bu durumdan en az Batı kadar belki de daha fazla sorumludurlar.

Fert olarak kendimizi, Müslümanlar olarak toplumumuzu ve devletimizi ve insanımızı bu denli değiştiren modernitenin mahiyetini anlamamız için Batı düşüncesinin temellerini oluşturan, Descartes, Kant ve Hegel gibi düşünürlerine ulaşmak ve benimsemeden idrâk etmek durumundayız. BU İFADE EDİLDİĞİ KADAR KOLAY BİR İŞ DEĞİLDİR. Batı düşüncesini benimsemeden idrâk etmenin Müslüman araştırmacı için psikolojik ve zihnî problemleri vardır; zihni formatlarmız Batı düşüncesini olduğu gibi kavramamıza uygun olmadığı gibi, psikolojimizde ise az gelişmişliğin ezikliği vardır. Fakat dilemmadan kurtulmanın yolu kendi kimliğimizde ve kendi tarihimizde saklıdır. Önce hak dinin ve tarihte büyük başarılara imza atmış bir milletin mensubu olmanın getirdiği ***psikolojik üstünlüğü*** kazanmamız ve sonra Batı'dan neyi alıp neyin terk edilmesi gerektiğine işaret eden bir zihnî yapıya sahip olmamamız gerekmektedir. Birincisi her Müslüman Türk ferdinin doğuştan getirdiği, diğerini ise bir niyet ve gayretle elde edilmesi gereken hasletlerdir. BİR MÜSLÜMAN ARAŞTIRMACI **Batılı düşünürlerin düşünce dünyasına, bu niyetle ve bu özellikte girmediği takdirde, Kant ve Hegel gibi düşünürlerin büyük zihnî sistemleri, Müslüman araştırmacının düşünüş tarzını etkiler ve hatta kimliğini değiştirebilir.**

Bu çağdaki Müslüman fikir adamlarının birçoğunun Batı düşüncesinden etkilenerek ciddi bir mahiyet değişikliğine uğradıklarını görmekteyiz. Bunlardan bir kısmının düşünce dünyaları ve hatta egzistansiyel yaşamları tamamen Batılı olup sadece ismen Müslüman kalmışlardır. Türkiye'deki sol ve laik entelektüel kesim bu zümredendir. **Bunların benliklerinde imandan ve tarihten kaynaklanan psikolojik üstünlük hissi ve zihinlerinde bu hisle doğrudan alâkalı esaslı bir proje olmadığı için, her hangi bir alanda asla orijinallik ortaya koyamazlar.** Bunların yapabileceği en iyi şey Batı düşüncesini Türkçe'ye tercüme etmek ya da onu Türkiye şartlarında yeniden üretmektir. Sosyolojiden siyaset bilimine kadar, Türkiye'de sosyal bilimlerde yazılanlara bir göz atmak bizim bu tespitimizi doğrulayacaktır.

Diğer tarafta ise, iman ve yaşayış ve entelektüel birikim itibarıyla Müslüman kalabilmiş ve kısmen de psikolojik üstünlüğü muhafaza edebilmiş olmasına rağmen, gerek Batı düşüncesinin üstünlüğünden, gerekse zihninde esaslı bir proje olmaması sebebiyle, Batı düşünce ve perspektifini esas alarak İslâm modernizmini benimseyenler vardır. **Seyyid Ahmet Han, Muhammed İkbal, Fazlur Rahman** ve memleketimizdeki bir kısım Müslüman entelektüellerin temsil etmeye çalıştığı İslâm modernizmi özü itibarıyla *Batılı* bir projedir. Bu yolun nihayetinde, özgün bir İslâm düşüncesi veya bir İslâm medeniyetine ulaşmak mümkün görünmüyor. Bu tavrın yapabileceği en iyi şey, global fikrî hakimiyetini her geçen gün güçlendiren Batı düşüncesi içine İslâm'ı *uysallaştırarak* entegre edebilmektir. Bu bakış açısı aynı zamanda, İslâm düşüncesini yeniden inşasını sadece *zihni* bir çabayla yapabileceklerine inanmış olmasıdır. Hâlbuki biz, tamamen fikrî görülen bu inşanın sosyal zeminini ancak ahlâk ve maneviyât ile kurulabileceğini düşünmekteyiz.

Bütün bu mülâhazalardan ilk ulaştığımız sonuç şudur: **İSLÂM DÜŞÜNCESİNİ YENİDEN İNŞA ETMEYİ HEDEFLEYEN MÜSLÜMAN ENTELEKTÜEL ÖNCE BATILILAŞMADAN VEYA BATICILAŞMADAN BATI DÜŞÜNCESİNİ DERİNLİĞİNE NÜFÛZ ETMEK DURUMUNDADIR.** Bundan sonra tarihi İslâm düşüncesine yönelmelidir. Batı'yı idrâk etmede olduğu gibi, kendi geleneğimizle karşılaşma ve hesaplaşma sürecinde de bazı tehlikeler mevcuttur. Bunların başında düşüncede tarihselleşmek gelir. Kelâmıyla, fıkhıyla ve İslâm felsefesiyle sadece İslâm'ın tarihî düşünce formlarını iyi bilmek, Müslüman âlimleri tarihselleşmekte ve günümüzden uzaklaştırmaktadır. Bu durumda fıkıh, kelâm ve tefsir bizim iç kimliğimiz olarak algılamakta ve bunların bize fikri ve hayatî realitenin kavranmasının kriterlerini verdiğini düşünmekteyiz. Bunun neticesinde, **Gazzâlî ve Râzî**'nin

gözüyle moderniteyi anlamaya veya algılamaya çalışma veya fıkhın bir nevi tarım toplumunu esasa alarak geliştirdiği kurallarla endüstri sonrası modern toplumların problemlerini çözmeye uğraşma gibi bir çelişkilerin içine düşmekteyiz.
Bu sürecin neticesinde bir tarafta, tarihî İslâmî disiplinleri benimseyerek oluşturduğu entelektüel kimlikleriyle yarattıkları kendi dar alanlarında var olmaya çalışan İslâm âlimlerini ve diğer tarafta yaşayışı, düşüncesi ve hatta dünya görüşü modenitenin prensipleriyle belirlenmiş, 'Müslüman' toplumları ve modern dünyayı tanımayan din âlimleri bu toplumun kültürü, sanatı ve düşüncesine ve insanına klavuzluk ve rehberlik edecek konumda değildir. Hatta sıradan insanlarla dahi iletişim güçlüğü çekmektedirler. Dolayısıyla bu devrin Müslüman âlim ve aydınları toplumun içinde bulunduğu durumu esas alan, entelektüel ve sosyal manada kurtuluşun yeni stratejilerini belirlemek durumundadırlar.
Sahihi bir yeniden inşa projesi, bir taraftan Batılılaşmadan ve batıcılaşmadan modernitenin esasını oluşturan Batı düşüncesini anlayıp tahlil edebilmeyi, diğer taraftan fikrî kimlik olarak benimsemeden İslâm düşüncesini kavrayıp ihata etmeyi gerekli kılmaktadır. Fakat Müslüman entelektüel ister Batı düşüncesine ve ister ise İslâm düşüncesine yönelirken, bizzat kendinin oluşturduğu özgün bir zihniyetle meseleye yaklaşmalıdır. Diğer taraftan unutmamalıdır ki tamamen entelektüel bir faaliyet gibi görünen bu inşa meselesi, ahlâkî ve ruhî bir iştir. Bu sebeple biz, bilgiyi ve bilmeyi sadece entelektüel bir faaliyet olarak değil, aynı zamanda bir ahlâk ve maneviyât meselesi olarak görmekte ve ahlâkı ve manevî yetkinliği, bilginin şartı telakki etmekteyiz.
Bu yeniden inşa projesinde, biz İslâmî olan hiçbir şeye karşı çıkmıyoruz. Kur'ân ve hadisler, İslâmî dünya görüşünün esaslarını oluşturdukları için doğrudurlar. Eğer bunlardan bazıları modern zihne garip hatta yanlış görünüyor ise, problem Kur'ân ve sünnette değil modern zihindedir. Bu durumda yapılacak şey, Kur'ân'ı ve sünneti modern zihne uygun gelecek şekilde yorumlamak, hatta değiştirmek olmamalı, tersine modern zihnin esaslarını sorgulamak olmalıdır. Eğer Kur'ân ve sünnetin toplumsal kuralları bu modern toplumda uygulanamıyor ise, yapılacak şey, bu kuralların uygulanabileceği bir toplum yaratmak olacaktır. Bu anlamda dinde reformu onaylamayız. Modern zihniyetin beklentilerine göre ve moderniteyi esas alan, önce Kur'ân ve hadislerdeki topluma yönelik kaideleri hükümsüz kılan ve sonra ibadetlerin yapılış biçiminde dahi değişiklikler yapmayı hedefleyen bir dinî reformu tasvip etmeyiz. Diğer taraftan bu tarz bir reform, bize Kur'ân'daki bütünlüğün bozulmaması ve İslâm toplumunun bu konudaki hassasiyeti sebebiyle mümkün ve olası da görünmemektedir.
Şu son bir asırlık modernleşme ve Batılılaşma maceramızda, Batı önce siyasî, kültürel ve ekonomik bakımdan İslâm toplumlarım değiştirdi. Modernleşme ve sekülerleşme kamusal alanda tamamen ve sosyal alanda ise kısmen gerçekleşti ve Batı teslim alıp işgal edemediği tek yer olan dinî alanı ise İslâm modernizmi ve dinde reform silahlarıyla sarsmaya başladı. Fakat İSLÂM, TARİHÎ ENTELEKTÜEL BİRİKİMİ VE BİR DİNÎ KİMLİK OLARAK BÜTÜNLÜĞÜ VE GÜÇLÜLÜĞÜ SEBEBİYLE BATI'NIN BU SALDIRILARINA KARŞI KOYACAK POTANSİYELE SAHİPTİR. Bütün çabalara rağmen, Müslüman toplumlarda sekülerleşme olmasına rağmen, bizzat İslâm'da sekülerleşme olmamıştır. Dolayısıyla, **İslâm nihai planda kendi varlığına kasteden, İslâm modernizmine ve toplumsal sekülerleşmeye karşı koymak zorunda kalacaktır. Aksi takdirde kendi varlığını dahi koruyamayacaktır.**
İslâmî düşünüşün ve yaşayışın yeniden inşası sadece entelektüel kapasite ve birikim gerektirmez aynı zamanda rûhî ve ahlâkî bir yetkinliği de öngörür. *Bu durumda bilme aynı zamanda ahlâklı olmanın ve ruhî yetkinliğin de kriteri olmalıdır. Diğer bir ifadeyle, bu inşayı tahakkuk ettirecek bilgi, sadece fikri ve zihinsel bir idrâkten öte bileni değiştirecek ve ahlâkî ve ruhi bir transformasyona tabii tutacak bir bilgi olmak durumundadır.* (**To know is to be saved**). Daha öncede ısrarla vurguladığımız gibi, İslâmî yaşayışın hâkim olduğu bir toplum inşa etmek fikir, ahlâk, maneviyât ve aşkla mümkün olacaktır. Böyle bir toplumsal zemin üzerine inşa edilecek İslâmî düşünüş ise ancak ahlâkı ve manevî yetkinliği esas alan bir bilgi ile tesis edilebilir.
Meseleye bu açıdan bakıldığında, İSLÂMÎ DİSİPLİNLER İÇİNDE MANEVÎ YETKİNLİĞİ BİLMENİN ŞARTI YAPAN TASAVVUF, **İbn Arabî, İmam Rabbânî ve Mevlânâ'da görülen felsefî boyutu ve yaşayan tarikatlarda varlık bulan toplumsal boyutu sebebiyle bu yeniden inşayı başaracak disiplin olarak karşımıza çıkmaktadır.**
TASAVVUF, tarihî fikrî birikimi ve felsefî seviyesi bakımından Batı düşüncesini ihata edecek ve hatta onu aşacak konumdadır. Bugün Batı'da, Mevlânâ ve İbn Arabî cemiyetleri kurulmakta ve akademik ve akademik olmayan dergilerde tasavvuf ve büyük mutasavvıflar hakkında her yıl yüzlerce makaleler ve kitaplar neşredilmektedir. Batı'da tasavvufa yönelik bu teveccüh sadece entelektüel bir macera olarak kalmamakta aynı zamanda insanların benliklerinde değişim yapan bir sosyal olgu olarak da gözlemlenmektedir. Yapılan araştırmalar İslâm'a ihtida olaylarında tasavvufun önemli bir etken olduğunu göstermiştir. Bu olgu aslında, çağımızdaki değişimi ve beklenen inşayı sadece fazileti, ahlâkı ve maneviyâtı esas alan bir bilginin yapabileceği şeklindeki iddiamızı da desteklemektedir. Fakat **İSLÂM MEMLEKETLERİNDEKİ TARİKATLAR GELENEKSEL SÛFÎ TİPİNİ**

MUHAFAZA ETMEYE ÇALIŞTIKLARI İÇİN, MODERN TOPLUMDA MARJİNAL KALMAKTA VE ZAMANLA DA ZAYIFLAMAKTADIR. Bu durumda tarikatlar modern dünyada, geleneksel yapıyı devam ettirmekle, modern bir form kazanmak gibi zor bir dilemma ile karşı karşıya kalmışlardır. Tarikatların geleceğini bu dilemmayı çözmedeki başarısı tayin edecektir. TASAVVUF ANCAK BU DİLEMMAYI ÇÖZDÜKTEN SONRA, BU İNŞA PROJESİNDE GERÇEK BİR ROL OYNAYABİLECEKTİR.

İslâmî düşünüş ve yaşayışı yeniden inşanın sadece rasyonel ve zihni bir iş olmadığını, aksine ahlâkî bütünlüğü ve ruhî yetkinliği esas alan bir bilgi vasıtasıyla başarılabileceğini ifade etmiştik. Bu durumda entelektüelliği aynı zamanda bir ruhî ve ahlâkî *talim* ile birleştiren bilgi ve bu bilginin sosyal ortamlarda asimilasyonu ideal bir tarz haline gelmektedir. İbadet atmosferinde kazanılan bu bilgiden fikirle birlikte feyz alınacaktır. Bunun neticesinde oluşan cemaatin sosyal boyutu, ahlâkî ve manevî boyutu kadar önemlidir. Bu açıdan bakıldığında, dindarlıkla sosyaliteyi özdeşleştirmiş ve hatta dinî ve manevî tekâmülü sosyalitede arayan yeni bir *Müslüman tipi* ortaya çıktığı görülür. Bu yeni ve oldukça da farklı bir fenomendir. Geleneksel anlamda rûhî yetkinlik ve takvânın, daha fazla ibadet, çile ve inziva ile kazanılacağına inanılırdı. Fakat bugün, takvâyı ve rûhî yetkinliği ibadetle birlikte sosyalitede arayan insanlar görmekteyiz. Modern dünyada, tarikatlar kendi varlılarının devamını ve cemaatin geleceğini toplumdan soyutlanarak gettolar oluşturmada görürken, okuyarak manevî bakımdan yetkinleştiklerine inanan bu yeni 'tip' Müslümanlar, varlıklarının devamını ve geleceğini toplumsal olanda arayan *sosyal dervişler* olarak karşımıza çıkmaktadırlar. ***Dindarlık ve takvâ sosyalite ile yani sosyal faaliyetlerle kazanıldığı için, nihai planda bunların hedefi toplumu değiştirmek olacaktır.*** Binaenaleyh, Sahabe toplumunda olduğu gibi, seviyeli bir ahlâkî standardı ve manevî yetkinliğe ulaşılır ise, İslâmî düşünüşün sosyal zemini oluşmuş demektir. Asıl olan sağlam bir sosyal zemindir ve daha sonraki fikrî inşa kendiliğinden oluşacaktır.

Kaynakça

ASLAN Adnan [Kitap]. - Küreselleşmenin Neresindeyiz, İstanbul- 2012. s. 125-139; Köprü, Sayı 73, Kış 2001.

TÜRK MİLLETİNİN "SON"U(NDAN ÇIKIŞI)

Francis Fukuyama yıllar önce tarihin sonunu ilan ettiğinde, herkes gibi ben de ne demek istediğini anlamakta güçlük çekmiştim. Tarifin sonundan, yani kıyametin alâmetlerinden bahsedeceğini zannediyordum. Makaleyi okuyunca onun bir fikir tarihi tahlili yaptığını anladım. O sosyalist sistemin bittiğini, liberal kapitalizmle insanlığın son noktaya ulaştığını iddia ediyordu. **Zamanın sonundan değil, ideolojilerin ve sistemlerin sonundan bahsediyordu.** Bense milletlerin akıbetinin ideolojilerin sonundan çok daha önemli olduğunu düşünüyorum. Varoluş mücadelesinde başarılı olamamış nice milletler, kendi iradeleriyle değil, güçlü milletlerin tahakkümüyle yeryüzünü terk etmişlerdi. Bunun için, milattan önceye gitmeye gerek yok, XVIII. ve XIX. yüzyıl Batı emperyalizmi tarihini okumak veya Türk milletinin asrın başında verdiği kurtuluş mücadelesini hatırlamak yeterli olacaktır.

Selçuklu ve Osmanlı hanedanları daha tarih sahnesi çıkmadan yıllar önce, meşhur Arap edibi ve düşünürü, **Ebû Osman el-Câhız** (774-870), ***Fezâi'lü'l-Etrâk*** **(Türklerin Faziletleri)** isimli eserinde bu milletin özelliklerini şöyle tasvir ediyordu:

"Türkler savaşlarda başarılı bir millet olarak, cömert, azimli, mükemmeli arayan, doğru hareketli, yüksek fikirli, parlak anlayışlı, derin görüşlü, bilgili, itiyadı, sabırlı, sır saklayan, kültürlü, attan ve silahtan anlayan kimselerdir... Az hareket ve az işle meşgul olmak Türklere ağır gelir; zira onların bünyeleri hareket üzerine kurulmuştur, rûhî kuvvetleri bedenî kuvvetlerinden daha fazladır. Ateşli, hararetli, anlayışlı kimselerdir. Kıt geçimi acizlik, uzun zaman bir yerde kalmayı ahmaklık, rahatlığı ayak bağı, kanâatkârlığı azimsizlik, muharebeyi terk etmenin zillet getireceğini kabul ederler... Türkler yaltaklanma, yaldızlı sözler, münafıklık, kovuculuk, yapmacıklık, yerme, riya, dostlarına karşı kibir, arkadaşlarına karşı fenalık nedir bilmezler."

Bu satırları okuyan herkes gibi ben de bu vasıflara sahip bir milletin artık tarihte kaldığını itiraf ettim. Biz, şu halimizle o millet değiliz. **Değiştik ve değiştirildik.**

Kim değiştirdi ve nasıl değiştik soruları önemli olmakla birlikte, burada ele alınacak meseleler değil.

Şimdi ne olduğu değil, ne olacağı daha önemli. Bu millet tarihteki başarısını tekrar yakalayabilir mi? Bunun için önce onu tarihte başarılı yapan şeye bakmalı. Bizce, bu milleti başarılı yapan, irsî kabiliyetleri ve İslâm dininden aldıkları yüksek ahlâk ve mücadele ruhudur. Şimdi bunlardan eser yok, ne yüksek bir ahlâk ve ne de mücadele ruhu. Bu millet acaba irsî kabiliyetlerini de mi kaybediyor?

Endişe etmemek mümkün değil. Eğer Câhız mezarından kalksa ve bu çağda yaşayan Türkleri tasvir etmek isteseydi muhtemelen şunları yazacaktı:

“Türkler iradesiz, sathî, sabırsız, bilgisiz, itiyatsız, riyakâr, yapmacık ve aynı zamanda kibirli bir millet olup, ahlâk ve dinden nasibi kıttır.”

Eğitim sistemi ve modern küresel sistem

Bu halde olmamızın bizce iki önemli sebebi vardır.

BİRİNCİSİ EĞİTİM SİSTEMİ, DİĞERİ İSE MODERN KÜRESEL SİSTEM.

Türk millî eğitimi, eğitimde en önemli şeyin **“iyi ahlâk” ve “güçlü irade”** kazandırma olması gerektiğini ve bu noktada din eğitiminin önemini takdir edememiş durumda. Din eğitimi millî kimliğin korunmasının güvencesidir. **Müslüman olmayan Türk kavimlerinin çoğu neticede Türklüğünü de terk etmiştir. Macarların bir zamanlar Türk olduğunu bizden başka bilen var mı?**

Eğitim sistemimizin millî ve dinî hasletlerle donanımlı bir nesil yetiştirmeyi hedeflemediği kesin. Fakat adeta düşünen bir nesil bile istemiyor. İnsan, kelime ve kavramlarla düşünür.

SAYISAL AĞIRLIKLI EĞİTİM SEBEBİYLE GENÇ NESİL DÜŞÜNCE VE DÜŞÜNME FUKARASI OLARAK YETİŞTİRİLMEKTEDİR.

Bu yargıya katılmıyor musunuz?

O zaman lise öğrencilerine kullandığı ve bildiği kelime sayısını tespit eden bir test uygulayın.

Sonucun vahim olduğunu siz de göreceksiniz. Bu eğitim sistemi genç nesli, kelimelerin canlı dünyasından kopararak matematiğin soyut dünyasına hapsetmekte ve yaratıcı enerjilerini orada tüketmektedir. Bu açıdan bakılırsa, belki de şimdi ilköğretim ve lisede, neden matematik, fizik, kimya ve biyolojinin en önemli, Türkçe, tarih ve din bilgisinin en önemsiz dersler olarak algılandığı daha iyi anlaşılır.

Türk milletinin sonunu hazırlamada yegâne faktör elbette eğitim sistemi değil, bir diğer etken, Türk millî karakterini ve dinî vasıflarını koruma ve devam ettirmeyi adeta imkânsız hâle getiren modern küresel sistem ve onun bizi mahkûm ettiği sosyal değişmedir. Bu milletin karakterini, ahlâkî ve dinî şuurunu muhafaza eden Anadolu köy ve kentlerinin hızla boşalması, bunun yerine kozmopolitizmin hâkim olduğu metropollerin büyümesi meseleyi daha da dramatik hale getirmektedir. Köyün geleneksel sosyal yapısının ferde yüklediği sorumlulukları, onun karakter eğitimindeki rolünü ve buna karşın şehir hayatının ferdiyetçiliğini göz önüne getirirsek meseleyi daha iyi anlarız. Şehirde sosyal yapılanma ve yaratılan sosyal ortamlar ahlâkî ve dinî prensiplerle oluşturulmadığı için, dindar ve ahlâklı olma sosyal hayatın tabii bir neticesi olmaktan daha çok, zorla devam ettirilen bir durum haline gelmektedir.

Bir tarafta bu milletin millî seciye ve dinî hasletlerini nesillere kazandırma gayesini unutan eğitim sistemimiz, diğer tarafta hâkimiyeti ile millî kimliğimizi kazanabileceğimiz sosyal ortamları azaltan modern küresel sistem, bu milletin sonunu mu hazırlamaktadır?

Ben endişe ediyorum.

Kaynakça

ASLAN Adnan [Kitap]. - Küreselleşmenin Neresindeyiz, İstanbul- 2012. s.141-143